

BÖLÜM VI:

DARBE'NİN GÖLGESİNDE DIŞ POLİTİKA (1980-1987)

Dış Politika İlkeleri: Neo-liberalizm ve Diğerleri	157
Dış Politika Yapımı: MGK, Kenan Evren ve Turgut Özal.....	160
Dış Politika Uygulamaları	163
<i>ABD ile İlişkilerin Restorasyonu</i>	<i>163</i>
<i>Avrupa Topluluğu ile Gerginleşen İlişkiler</i>	<i>167</i>
<i>Yunanistan ile Kriz</i>	<i>170</i>
<i>Kürt Meselesi, Irak ve Suriye</i>	<i>173</i>
<i>İran ve Diğer Ortadoğu Ülkeleri ile İlişkiler.....</i>	<i>176</i>

NEO-LİBERALİZM VE DİĞERLERİ

1 960 ve 70'lerde siyaseti şekillendiren ideolojiler, yerini 1980 Darbesinden sonra "'icraat', 'iş bitiricilik', 'yenilikçilik' ve 'uzlaşma' gibi kavramların siyasi söyleme damgasını vurduğu" yeni bir sürece bırakmıştır (Göle, 1998: 14). İlkesel ve ideolojik inançların yerini, icraata yönelik pragmatik yaklaşımın aldığı bu yeni süreç 1980'lerle birlikte Türkiye'de hâkim olmaya başlayan neo-liberal dilin bir ürünüydü ve daha önceki dönemlerde yaşanan zorlukları aşmak için ekonomiye verilen öncelik, artık devlet ideolojisinin bizzat kendisi olmuştur.

Ekonomiyi her koşulda öncelikli gören neo-liberal siyasetin dış politika üzerindeki en önemli etkisi 1960'larda başlayan çok yönlü politikanın devam ettirilmesi olmuş, fakat önceki çok yönlülük daha çok Türkiye'nin uluslararası arenadaki yalnızlığını gidermek ve dış ticaret açığını azaltmak gibi farklı pragmatik motivasyonlara dayalı iken, 1980'lerdeki çok yönlülüğü temelde devletin yeni ekonomik mantalitesi şekillendirmiştir.

Neo-liberal söylemin bir başka etkisi de Amerika'nın yeniden 1950'lerde olduğu gibi gerek siyasetin, gerekse gündelik hayatın merkezine taşınması olmuştur. Amerika ve onun sembol kenti New York, Türkiye modernleşme serüveninin yeni referans noktasına dönüşürken, siyasal ve ekonomik elitlerin zihninde 'geleceği, teknolojiyi ve moderniteyi temsil etmeye' başlamıştır (Bali, 2009: 267).

Özal: ABD ile ilişkide yeni bir saha açıldı

Karınliğin

10 günlük ABD gezisini tamamlayarak Ankara'ya dönen Özal, gezinin olumlu sonuçlarının önümüzdeki aylarda ve yıllarda görüleceğini söyledi.

7 Nisan 1985

Turist gözüyle
AMERİKAN RÜYASI
MEHMET BARLAS

Be yılğın en büyük olayı Amerika'ya peşilli göçlülürün zırdından bukişilür. Bin be yarı diziñde, Amerika'ya tarin göçlölü be bukişilür çalıktı. San Francisco, Las Vegas, New Orleans ve New York gibi dñi Amerikan kestini miler kile soyerñi yapıpıñız değı. "göçlölüñde" kadan be arılık. İki haftalık bu gıñızın sonanda, "İspan. America'ya gıñmeden 20 m' fayıñı gıñmı sayılmaz," dıñılın.

SAN Francisco'nun ünlü "Golden Gate" Köprüsü'nden kapı yakaya geçiyorsa, "Golden Gate" "Altın Kapı"... Bu, sadece köprü'nün değil, San Francisco Körfezi'nin başına da verilen adı. 18. yüzyılın başlarında, bu bölgeyi yöneten modor Freemant adlı bir Amerikalı deniz subayı, bizzat "Golden Gate" ya da "Altın Boğaz" diye adlandırmış. Kısacası, 18. yüzyılın başlarında, 1800'lerde California ile birlikte San Francisco da ABD tarafından işgal edilmiş. Bununla birlikte San Francisco Körfezi de geleneksel olarak "Altın Kapı" adını vermiştir. Zaten San Francisco, Amerika'nın en büyük limanlarından biri ve o kadar liberal ki San Francisco'da... Bizi gazdilerin rehber:

"San Francisco'nun yüze...

San Francisco'nun sembolü olan "Golden Gate" köprüsü, adını Türkiye'den almış. İstanbul'a gelen Amerikalı subay, bizim "Altın Boynuz"umuzu kendi ülkesine götürmüştü.

Homoseksüeller cenneti...

Brosürlerle gençler, AIDS hastalığının karşı sürekli uyarılıyor. Bugüne kadar San Francisco'da 200 homoseksüelde bu hastalık görülmüştü.

A photograph of a modern, multi-story building with a large, curved, yellow, sculptural structure in the foreground, possibly a playground or art installation. The building has a complex, layered facade with many windows and balconies. The yellow structure is a large, curved, and somewhat abstract sculpture that resembles a stylized figure or a piece of modern art. It is positioned in the foreground, partially obscuring the lower part of the building. The overall scene is brightly lit, suggesting a sunny day.

MUHTEŞEM PİRAMİT OTEL

[illegible]

Başınızı çeviriyorsunuz, "Telgraf Tepesi" denilen yerde bir kule görüyorsunuz. Hikâyeye göre, Lillie Hitchcock Coit adında bir zengin dul, bir itfaiyeye âşık olmuş. Bu kuleyi, onun erkekliğinin sembolü olarak yaptırmış

Castro Mahallesi'nde taksiden iniyoruz. Hemen köşebaşında bir bar var. İçeride, filmlerde gördüğümüz türden yakışıklı delikanlılar. Ancak, elele tutuşmuşlar. Yanımızdaki masada oturan bırıkkı iki delikanlı, birbirlerini dudaklarından öpüyorlar.

● *İsviçre, kâğıt üzerinde savaş başlattı...*

Bizi, Yunanistan'la

BUGÜN
MARCO POLO OLAYI
DİZİM 12 bölüm halinde gördüğümüz "Marco

kapistirdılar

- İsviçre, üçüncü dünya savaşının Türk-Yunan çatışması sonucunda kaçaklarını varsayarak, 24 bin askerin katıldığı büyük bir tatbikat yapıyor.
- Tarafsız bir devlet olarak bilinen İsviçre'nin, tatbikat için bile olsa Türk-Yunan savaşını düşünmesi, "skandal" olarak değerlendirildi.

Kredi 1 milyon, dizel motor 1.5 milyon

● Öay, Babı Almanyaya yayımlanan haftalık bir derginin ele geçirdiği, tıbbikata ilişkin belgeleri yayımlamasıyla ortaya çıkmıştı.

● Tıbbi Belgeleri, konutun inceliyor. Atina'nın İsviçre'ye protestoları için hazırlanmıştı.

1980li yıllar: 1960 ve 70lerin Amerikan karşıtlığı yerini New York yaşam tarzında temsilini bulan Amerikan öykünmeciliğine bıraktı.

● *New York'ta gökdelenlerin bittiğiindeki yeşil cennet...*

NEW YORK'S SURGEON GENERAL COULD HAVE BEEN CALLED TO TESTIFY IN SUPPORT OF
ALLEGATIONS THAT THE STATE'S HEALTH DEPARTMENT HAD COVERED UP THE
FACTS ABOUT THE RISK OF AIDS TO THE PUBLIC.

Kısacası 1980'lerle birlikte neo-liberal bir form olan modernleşmenin merkezine bir kez daha Amerika kurulmuş ve 1960 ve 70'lerdeki Amerikan karşıtlığı yerini **Amerikan öykünmesine** bırakmıştır.

Öte yandan, özellikle 1980'lerin ikinci yarısından itibaren Türkiye dış politikasında güvenlik kaygıları ön plana çıkmaya başlamış ve bu kaygılar Türkiye'nin komşu ülkelerle ilişkilerini önemli ölçüde şekillendirmiştir. **1984'ten itibaren Kürdistan İşçi Partisinin** (Partiya Karkeren Kurdistan-PKK) Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde terör eylemlerine başlaması, **Türkiye'nin Irak, Suriye ve İran** başta olmak üzere bölge ülkeleriyle ilişkilerini belirleyen temel dinamik olmuştur. Diğer bir ifadeyle bu ülkelerle **1960 ve 70'li yıllarda kurulan ve ekonomi üzerine temellenen ilişkiler, önemli ölçüde güvenlik kaygılarının arkasında kalmaya başlamıştır.**

PKK'nın neden olduğu güvenliği öncelikli gören bu yeni kaygı, 1990'lı yıllara da miras olarak kalmış ve PKK'nın eylemlerine ara verdiği 1999 yılına kadar devam etmiştir. PKK'nın yanı sıra **Türkiye'nin güvenlik reflekslerini keskinleştiren diğer gelişmeler** ise 1973'te başlayan ve yurtdışındaki Türkiye diplomatlarını hedef alan **ASALA** terör eylemleri ve **Yunanistan ile yaşanan gerginlikler** olmuştur.

Aşırı milliyetçi Ermeni terör örgütü olan ASALA'nın 1973 yılında ABD'nin Los Angeles kentinde iki Türk diplomatın öldürülmesiyle başlayan eylemleri 1980'lere gelindiğinde zirveye çıkmıştı. ASALA'nın Ağustos 1982'de Ankara Esenboğa Havaalanında düzenlediği saldırıda dokuz kişi hayatını kaybederken, Temmuz 1983'te de Orly Havaalanı saldırısında örgüt sekiz kişiyi öldürmüştür. 1980'lerin ortasında ASALA'nın eylemleri sonlandırılrsa da bu tarihten itibaren **eylemlerin yerini Batılı ülkelerde 'Ermeni Soykırımı' tasarıları** almıştır. Kısacası Büyük Ermeni Devleti temelinde devletin tarihsel

ERMENİ TERÖR ÖRGÜTLERİNİN TÜRK KURBANLARI

27.1.1973 Mehmet Baydar
Santa Barbara Başkonsolos

27.1.1973 Bahadır Demir
Santa Barbara Konsolos

22.10.1975 Daniş Tunalıgil
Viyana Büyükelçi

24.10.1975 İsmail Erez
Paris Büyükelçi

24.10.1975 Talip Yener
Paris Şoför

16.1.1976 Oktar Cirit
Beyrut Başkatip

9.6.1977 Taha Carım
Vatikan Büyükelçi

2.6.1978 Necla Kunalalp
Madrid Büyükelçi Eşi

2.6.1978 Beşir Balcıoğlu
Madrid Emekli Büyükelçi

12.10.1979 Ahmet Benler
Lahey Büyükelçi Oğlu

22.12.1979 Yılmaz Çolpan
Paris Turizm Müşaviri

31.7.1980 Galip Özmen
Atina İdari Ataşe

31.7.1980 Neslihan Özmen
Atina İdari Ataşe kızı

17.12.1980 Şarik Arıyak
Sidney Başkonsolos

17.12.1980 Engin Sever
Sidney Güvenlik Ataşesi

4.3.1981 Reşat Morali
Paris Çalışma Ataşesi

4.3.1981 Tecelli Arı
Paris Din Görevlisi

9.6.1981 M. Savaş Yergüz
Cenevre Sözleşmeli Sekreter

24.9.1981 Cemal Özen
Paris Güvenlik Ataşesi

28.1.1982 Kemal Arkan
Los Angeles Başkonsolos

4.5.1982 Orhan Gündüz
Boston Fahri Başkonsolos

7.6.1982 Erkut Akbay
Lizbon İdare Ataşe

7.6.1982 Nadide Akbay
Lizbon İdare Ataşe Eşi

27.8.1982 Alb. Atilla Altıkat
Ottava Askeri Ataşe

9.9.1982 Bora Süelkan
Burgaz İdare Ataşe

9.3.1983 Galip Balkar
Belgrad Büyükelçi

14.7.1983 Dursun Aksoy
Brüksel İdare Ataşe

27.7.1983 Cahide Mihçioğlu
Lizbon Müsteşar Eşi

28.4.1984 Işık Yönder
Tahran Sözleşmeli Sekreter Eşi

20.6.1984 Erdoğan Özen
Viyana Çalışma Ataşesi

19.11.1984 Enver Ergun
Viyana Uluslararası Memur

bilinç dışına Sevr Antlaşmasıyla birlikte yerleşen olumsuz Ermeni imajı, bu gelişmelerle birlikte yeniden canlanmış ve bu canlanma Türkiye'deki güvenlik ikliminin güçlenmesine katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak dünyadaki genel görüntüyle paralel olarak Türkiye'de de ekonomik liberalizm üzerinden dışarıya açılmanın hemen yanı başında yerleşen ve güvenliği öncelikli gören muhafazakâr bir devlet anlayışı söz konusu olmuştur. Türkiye'de birincisinin yürütülmesini Turgut Özal'ın şahsında karşılığını bulan sivil siyaset üstlenirken, ikincisi önemli ölçüde Türk Silahlı Kuvvetlerinin icraatlarında kendisini göstermiştir. Dolayısıyla başlangıçta birbiriyle çelişir gibi gözükken iki dış politika ilkesi, söz konusu iki kurum üzerinden 1980'li yıllar boyunca birbirlerini tamamlamış ve sonraki on yılı da şekillendirecek ölçüde Türkiye siyasetine kök salmışlardır.

Bu iki ilkenin yanı sıra 1960'larda başlayan çok boyutlu ya da dış ilişkilerin çeşitlendirilmesi yönündeki politika, 1980'li yıllar boyunca da devam etmiş, özellikle Ortadoğu ülkelerinin Türkiye'nin dış ticaretindeki payı Batılı ülkelerin bu konudaki payını dengelemeye başlamıştır. Bu bağlamda 1980'lerde Ortadoğu ülkelerinin Türkiye'nin dış ticaretindeki payı, önceki on yıl ile karşılaştırıldığında yaklaşık yüzde 20 oranından yüzde 38'lik bir orana kadar yükselmiştir.

Özal'ın 10 ülkeye yaptığı başarılı gezi sonucu ticaret hacmimiz 1.5 milyar dolar arttı

Tüccar Başbakan

Muhalefet, "tüccar hükümet" diye suçlarken, Başbakan'ın son bir yılda gittiği ülkelere olan ihracatımız 676 milyon dolar artış gösterirken, bu ülkelerden yaptığımız ithalat ise 788 milyon dolara yükseldi

8 Aralık 1984

İnönü: Özal, devleti şirket gibi görüyor

Avutma: Özal'ın avutma politikası daha uzun süre kitleyi tatmin etmeyecek.

Banker: Maliyeyi banker gibi görüyor.

İpotek: Gelecek iktidarın gelirine el koyup, elde ettiği kaynakları Meclis dışına çıkarıyor.

Enflasyon: Yüzde 50 düzeyinde. Oysa her şeyi bunun inmesine bağlamıştı.

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — SODEP 1985 bütçesinin daha hazırlanışında "açık" verdiğini, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarına çözüm getirmeyeceğini savundu. SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü, "Başbakan Özal'ın avutma politikası kitleyi daha uzun süre tatmin etmeyecektir" dedi. İnönü, "Özal'ın devleti şirket, Maliye'yi banker gibi gördüğünü" belirtti.

Bugün TBMM'de görüşülme-ye başlanacak 1985 bütçesiyle ilgili olarak SODEP'in görüşlerini, SODEP Genel Başkanı Erdal İnönü dün düzenlediği bir basın toplantısıyla açıkladı.

SODEP'in kamuoyunda en güçlü muhalefet partisi olarak bilinmesine karşın, TBMM'deki görüşmelere katılmaktan mahrum bulunduklarını kaydeden İnönü, bütçenin daha başlangıçta açık olduğunu, çünkü büyük

bir iç borçlanma öngördüğünü, 1984 için 300 milyar iç borçlanma hesap edildiği halde, ancak 250 milyar civarında bir iç borçlanma sağlanabileceğinin anlaşıldığını, 1985 bütçesiyle bu rakamın 500 milyar lira olarak öngörüldüğünü söyledi. Vergi gelirlerindeki artışın da gerçekçi olmadığını kaydeden SODEP Genel Başkanı, "1984'te vergi gelirlerindeki artış tahminlerin altında oldu. Bir yıl önceye göre yüzde 29 artış olurken, 1985'te vergi gelirlerinin yüzde 46 artacağı öngörülmektedir" dedi. Katma Değer Vergisinin özellikle yaşanan enflasyon ortamında ciddi (Arkası Sa.11, Sü.3'te)

MUHALEFET BUGÜN BÜTÇEYE YÜKLENECEK

Haberi 7. Sayfada

Neo-liberal yeniden yapılanmayla birlikte Türkiye’de iktidar bloğunun temel çekirdeği, sermayenin dışa açılmasını sağlayan kesimler ve düzenin korunmasını gözeten askerî/kamusal bürokrasiden oluşmaya başlamıştır (Özkazanç,

YILDIRIM BASKI

BÜTÜN YURTTA SIKIYÖNETİM İLAN EDİLDİ

Ordu yönetime el koydu

**Hükümet ve Parlamento feshedildi,
Siyasal partilerin faaliyetleri durduruldu.
Parlamentoların dokunulmazlıkları
kaldırıldı. Saat 05.00'ten itibaren sokağa
çıkma yasağı başladı**

Genelkurmay Başkanı Evren'in başkanlığında Kara, Hava, Deniz Kuvvet Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı Milli Güvenlik Konseyi'nde görev aldı

DISK ve MİSK'e bağlı bütün sendikalar faaliyetten men edildi. Bütün dernekler kapatıldı. Bu hafta hiç bir spor faaliyeti yapılmayacak. Bankalar ikinci bir emre kadar çalışmayacaklar. Yurt dışına çıkış yasaklandı. Yurt dışında çalışan işçiler ve turistler yurt dışına çıkabilecekler

Türk Sağlık Kurumları için sağlık kurumlarının yönetimi ve kontrolü ile Parlamento ile Bakanlar Konferansı (Bakanlar Kurulu) arasında bir anlaşma yapıldı. Bakanlar Kurulu, Bakanlar Kurulu ile Bakanlar Kurulu arasında bir anlaşma yapıldı. Bakanlar Kurulu ile Bakanlar Kurulu arasında bir anlaşma yapıldı. Bakanlar Kurulu ile Bakanlar Kurulu arasında bir anlaşma yapıldı.

İlk bildiriler:
1 numaralı bildiri

[illegible]

Evren, Ersin, Tümer, Şahinkaya ve Celasun'un yaşam öyküleri i

Orgeneral

Kenan Evren

(Genelkurmay ve MGK Başkanı)

Kecan Evren, 1918 yılında Manisa'nın Alaçetiği b-
pasinde doğmuştur. 1936 yılında Harp Okulu'na giren Ka-
can Evren, 1938 yılında mezun olmuştur. 1940 yılında
Tatpı Ana Okulu'nu bitirdikten sonra orduun çeşitli ko-
demelerinde görev yapan Evren, 1948 yılında Harp Ak-
demisi'ne girmiş, 1949 yılında Akademiyi bitirerek Kurmay
Subay olmuştur.

Kurmay Subay olarak Silahlı Kuvvetler'e girdi. Akademiklerinde görev yapan Kenan Evren, 1958 - 1969 yılları arasında Kore Tugayı Kurmay Başkanlığı'nda bulunmuştur.

Eyren, 30 Ağustos 1964'de Genelkurul'a yükselmiş Kara Kuvvetleri Okulları Daire Başkanlığı, Tümen Komutanlığı, Ordu Kurmay Başkanlığı, Kolordu Komutanlığı, Kara Kuvvetleri Denemeleme Kurul Başkanlığı, Genelkurul İhtilal Başkanlığı yapmıştır. 1914 yılında Oğuzhanlı'ya yükselen Karan Eymir aynı yıl Ege Ordusu Komutanı olmuştur. Oğuzhan Karan Eymir Ege Ordusu Komutanı iken 30 Ağustos 1977'de Kara Kuvvetleri Komutanlığına atanmıştır. Oğuzhan Eymir, Genelkurul Başkanlığı görevinde 6 Mart 1978 tarihinde başmıştır.

Boşun Sokine ile evli, olan Orgeneral Evren, 66 yaşında babasıdır. İngilizce bilmektedir.

Orgeneral Evren'in topladığı maddeler ve notaları şöyledir:

Harp Okula — Mesfield Intake — Justin Ruff Yatta.

Orgeneral

Nurettin Ersin

(Kara Kuvvetleri Komutanı ve MGK Üyesi)

Nugetin Erain, 1916 yılında Gelibolu'da doğmuştur. 1937 yılında Piyade subayı olarak Harp Okulu'ndan, 1938'de de daha sonra Tümen Komutanlığı, Menzeli Komutanlığı, Müttefiklerliği Kolordu Komutanlığı görevlerini yürütmüştür.

Oramiral

Nejat Tümer

(Deniz Kurvetleri Komutanı ve MGK Üyesi)

Nejat Tümer, 1944 yılın da, güverte subayı olarak Deniz Harp Okulu'ndan mezun olmuş. 1955'de de, Deniz

Orgeneral

Tahsin Sahinkaya

(Hava Kuvvetleri Komutanı ve MGK Üyesi)

Tahsin Şahinkaya 1924'te İstanbul'da doğmuş, 1943 yılında Hava Harp Okulu'ndan mezun olmuş. 1945 yılında A-2

Ordunun yönetime gelmesi dışta olumlu karşılandı

- Olay Carter'a, «Damdaki Kemancı» oyununun perde arasında Dışişleri Bakanı Edmund Muskie tarafından bildirildi
- Batılı kaynaklar tarafından, «kansız» diye tanımlanan harekâtı, İngiliz radyosu ve Sovyet TASS ajansı Washington çıkışı ile verdi
- Atina, Türk-Yunan ilişkileri açısından durumu merakla izliyor
- Times gazetesi, «Türkiye'de her an darbe bekleniyordu» dedi
- France-Inter radyosu, Evren'i «Ordu saflarında kendisine saygı duyulan bir kişi» olarak tanımladı ve «Son zamana kadar böyle bir müdahale yanlısı değildi» dedi

**DIŞİŞLERİ BAKANI
İLTER TÜRKMEN:**

Türk hariciyesinin önde gelen diplomatları arasında yer almaktadır. 1927 yılında İstanbul'da doğmuştur. Galatasaray Lisesi'ni, daha sonra da Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirmiş, 22 yaşında Dışişleri Bakanlığına aday memur olarak girmiş, NATO, Birleşmiş Milletler ve Washington ve Kahire Büyükelçiliklerinde görev almış, 1967 yılında 41 yaşında Atina'da daha sonra Moskova Büyükelçiliğinde bulunmuştur. Türkmen, Newyork'da Birleşmiş Milletler Daimi Temsilcimiz olarak da görev yapmış, geçtiğimiz ağustos ayında Demirel Hükümetince Dışişleri Genel Sekreterliği'ne getirilmiştir. Bakan oluşu Fas'taki İslâm Konferansında Türkiye'yi temsil ettikten sonra Türkiye'ye döndüğü güne rastlamaktadır. Türkmen'in Kıbrıs ve Türk-Yunan ilişkileri konusunda esnek yaklaşımlar taşıdığı diplomatik kulislere öteden beri söylenegelmektedir. Türkmen evli ve 2 çocuk babasıdır.

1998). Bu görev paylaşımı dış politika alanında da böyle olmuş ve sivil aktörler sermayenin dışa açılması ile sorumluyken, güvenlik konularında karar verme ayrıcalığını askerler ellerinde bulundurmıştır.

Aralık 1983 seçimlerine kadar dış politika yapımını tekelinde bulunduran organ Kenan Evren'in başkanlığını yürüttüğü Milli Güvenlik Kurulu (MGK) olmuştur. Askerî yönetimin hâkim olduğu bu dönemde TBMM, Millet Meclisi ve Senato'ya ait tüm yetkiler MGK'nın elinde toplanırken, cumhurbaşkanlığına ait yetkiler de MGK Başkanı Kenan Evren'e devredilmiştir.

Demokratik sisteme geri dönüşümlüyle birlikte dış politika yapımının yasal zeminin oluşturan 1982 Anayasası, cumhurbaşkanlığı ve bakanlar kurulu makamlarını dış politikanın yapımı konusunda temel organlar olarak belirlemiş ve dışişleri bakanlığını bu belirlenen kararların uygulanması ile yetkilendirmiştir (Efegil, 2001: 147-148).

Genelkurmay Başkanlığı ise, anayasaya göre, uluslararası antlaşmaların güvenlik boyutuyla ilgili görüşlerini bildirmekten sorumlu tutulmasına rağmen, uygulamada askerlerin ayrıcalıklı bir pozisyona sahip olduğu Milli Güvenlik Kurulu, dış politikanın yapımında temel organlardan biri olmuştur. 1983 yılında çıkarılan bir kanun ile MGK, siyaseti ve devletin işleyişini yönlendiren ve takip eden bir birim haline getirildiği gibi, Nisan 1983'te çıkarılan siyasi partiler kanunuyla da MGK'ya partiler üstünde devleti temsil eden bir yetki verilmiştir.

Kısacası Aralık 1983'te yapılan seçimlerle demokrasiye geçilmesine rağmen, asker, ülkenin güvenliğini ilgilendiren dış politika konularında Milli Güvenlik Kurulu üzerinden nihai söz söyleme hakkını tekeline almış ve bu bağlamda sivil siyasetin üzerinde bir konuma sahip olmuştur.

12 Eylül 1980: Türk Silahlı Kuvvetleri ülke yönetimine el koydu. Dış politika yapımı mutlak şekilde Milli Güvenlik Kurulu kontrolüne girdi.

GENELKURMAY VE MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANI ORGENERAL KENAN EVREN BUGÜN SAAT 13'TE RAYO VE TELEVİZYONDAN HALKA HİTAP EDECEK.

TBMM, Senato ve diğer tüm siyasi kurumların yetkileri Milli Güvenlik Kurulu'na (MGK) devredildi. MGK dış politikayı tekeline aldı.

Siyasi partiler feshedildi

• Yeni yasaya göre partilerin tüm malları hazineye devrediliyor

• Atatürk'ün CHP'ye vasiyetini Devlet Başkanlığı yürütecek

ANKARA, 9 Kasım (DHA) — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 6 Kasım seçimlerini kazanan ANAP'ı parti Genel Başkanı Özal'ın şahsında kutladı. Evren, seçimlerin "tam bir demokratik sistem içinde" gerçekleştiğini belirtti. Evren'le görüşme isteği ANAP Başkanı'ndan gelmişti. (Fotoğraf: RIZA EZER).

Evren: Geçmişten ders alacak yeni partiler sahneye çıkmalı

EVREN KUTLADI — Cumhurbaşkanı Kenan Evren, 6 Kasım seçimlerini kazanan ANAP'ı parti Genel Başkanı Özal'ın şahsında kutladı. Evren, seçimlerin "tam bir demokratik sistem içinde" gerçekleştiğini belirtti. Evren'le görüşme isteği ANAP Başkanı'ndan gelmişti. (Fotoğraf: RIZA EZER).

MGK'nın yanı sıra Türk Silahlı Kuvvetleri, Kenan Evren'in cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte bu makamı da elinde tutan bir kuruma dönüşmüş ve böylelikle dış politika konularında sivil siyasete nazaran ayrıcalıklı bir söz hakkına sahip olmuştur. Diğer bir ifadeyle Aralık 1983 seçimlerine rağmen dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'de temsilini bulan askerin dış politika üzerindeki etkisi, güçlü bir şekilde devam etmiştir.

Birinci Turgut Özal hükümeti döneminde yani 1983-1987 yılları arasında sivil iktidar, dış politikanın günlük uygulamasına fazla müdahale etmemiş ve önemli konularda Kenan Evren ve bürokrasiyi karar sürecinde öncelikli olarak dikkate almıştır (Yavuzalp, 1996: 265). Askerî ve güvenlik konularını ilgilendiren dış politika alanlarında genelkurmay ve Evren'e önceliği veren Özal, daha çok ekonomik, ticari ve teknik konularda hükümet olarak inisiyatif almayı tercih etmiştir (Gözen, 2000: 117). Örneğin Turgut Özal, 1986 yılı boyunca Yunanistan ile görüşmeler yoluyla gerginlikleri yatıştırma politikası izlemeye başladığında Atina'nın özellikle Ege Denizi'nde Türkiye aleyhine attığı adımları görmezden gelmiş, diğer bir ifadeyle diyalogun devamı adına tavizkâr bir politika izlemiştir. Bundan rahatsız olan dışişleri bürokrasisi genelkurmay ile birlikte hareket ederek Yunanistan'a bir nota vermiş ve böylelikle Özal'ın girişimlerinin sona ermesini sağlamıştır (TDP, 2005: 113).

Ordunun, dönemin dış politikası üzerindeki etkisi sadece karar verme sürecini etkilemek bağlamında olmamış, aynı zamanda sivil hükümetin dış politika konusundaki karar mekanizmalarına da müdahale etmiştir. Örneğin ilk Özal hükümetinde 1983-1987 yılları arasında dışişleri bakanlığı yapan Vahit Halefoğlu, Kenan Evren'in telkinleriyle seçilmiş ve Özal da sivil otoritenin yerleşmesi sorunlarıyla karşı karşıya olduğu bir dönemde bunu bir sorun yapmamıştır (Yavuzalp, 1996: 226-228).

BAŞBAKAN

Turgut Özal

1927 Malatya doğumlu. İTÜ Elektrik Fakültesi mezunu. DPT Müsteşarlığı ve Dünya Bankası Proje Müdürlüğü görevlerinde bulundu. Özel kuruluşlarda yönetici olarak çalıştı. Son görevi başbakan yardımcılığı idi. İstanbul'dan milletvekili seçilen Turgut Özal, Cumhuriyet'ten bu yana 45'inci hükümeti kuran 19'uncu Başbakan oldu. Özal, evli ve üç çocuk babası. İngilizce biliyor.

KAYA ERDEM
Safranbolu, 1928. İstanbul Yüksek Ticaret ve Ekonomi Okulu. Maliyeci. Eski maliye bakanı. İzmir milletvekili. Evli, iki çocuk. İngilizce.

BAŞBAKAN YARDIMCISI

DIŞİŞLERİ BAKANI

VAHİT HALEFOĞLU
Antakya, 1919. SBF. Beyrut, Lahay, Bonn ve Moskova Büyükelçisi. Parlamento dışından. Evli, iki çocuk. Fransızca, İngilizce, Almanca, Arapça.

MİLLÎ SAVUNMA BAKANI

ZEKİ YAVUZTÜRK
Kemaliye, 1935. İTÜ ve Michigan Üniversitesi. Maden Mühendisi. Çeşitli kuruluşlarda çalıştı. Elazığ milletvekili. Evli, iki çocuk. İngilizce, Almanca.

14 ARALIK 1983

Aralık 1983- Aralık 1987: Dış politik karar verme sürecinin sivil kanattaki en önemli aktörü Turgut Özal'dı.

1983-7: Kenan Evren'in önerdiği Vahit Halefoğlu'nun dışişleri bakanı olması dış politika yapımında askerin belirleyici rolünün göstergesiydi

Dış politika yapımı noktasında Türk Silahlı Kuvvetleri ve siyasal iktidar arasında nasıl bir ilişki olduğu sorusunun cevabı, en net şekilde Türkiye'nin Kıbrıs politikasında görülebilir.

Kıbrıs meselesini güvenlik eksenine taşıyan ve böylelikle söz konusu meseleyi tekeline alarak son sözü söyleme hakkını elde eden Türk Silahlı Kuvvetleri, Aralık 1983'e kadar bu konuda konuşan tek aktör olurken, Turgut Özal iktidarı döneminde de sivil siyasetin hareket alanını sınırlandıran bir rol üstlenmiştir.

Özal'a göre, Kıbrıs sorunu Yunanistan ile yakınlaşmanın dolayısıyla da Avrupa Topluluğu üyelik sürecinin önünde bir engel oluşturduğu gibi, ABD'den gelen yardımları engelleyen ve Türkiye'nin uluslararası ekonomik sisteme entegre olmasını sekteye uğratan sorunların da kaynağıydı. Bu nedenle sorunun 'milli dava adı altında yıllarca saklanması' çözümünün önündeki en önemli engel (Barlas, 1994: 131) olarak gören Özal, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren çözüm doğrultusunda adadaki Türk askerlerinin sayısını azaltmak gibi bazı teşebbüslerde bulunmuştur.

Genelkurmay Başkanlığı gerek yaptığı açıklamalarla gerekse MGK üzerinden Özal'ın bu politikasına karşı çıkmış ve Özal'ı geri adım atmaya zorlamıştır. Kıbrıs konusundaki 'görüşmeleri dikkatle izleyen, ödün verilip verilmediği konusunda oldukça duyarlı davranan' Genelkurmay, Özal'ın Kıbrıs konusunda konuşma sınırını belirleyememiş ama pratikte bir adım atmasının önüne geçmiştir (Uslu, 2004: 414 ve 435).

Denktaş, Evren ve Özal'la görüştü
14 Ocak 1985
**Çankaya'da Türk
tutumu kesinleşti**

Cankaya Köşkü'ndeki toplantıya Genelkurmay Başkanı Ürüg, Devlet Bakanları Yılmaz, Tenekeci ile Dışişleri eski Bakanı Türkmen de katıldı.

Başbakan ile New York'ta yapılacak zirve toplantısı hakkında görüş alışverişinde bulunduklarını kaydederek şunları söyledi:

Milli Güvenlik Kurulu'nda

Evren başkanlığında KERKÜK TOPLANTISI

Sıkı güvenlik Peşmergelerin saldırı tehdidi karşısında, Batılı kaynaklara göre, Irak birlikleri Kerkük - Yumurtalık petrol boru hattı boyunca bir asker duvarı örerken, Türk birlikleri de ihracatın kesintiliye uğramaması için boru hattına paralel giden İpek Yolu'nun Kuzey Irak'taki kesimini koruyorlar.

29 HAZİRAN 1985

29 HAZİRAN 1985 Aleyhimizdeki bu tutuma karşı tavır almada, kesin kararlıyız

TÜRKİYE'YE 3 BASKI

 Yunanistan **Almanya** **Amerika**

Papandreu ABD ile vurmaya hazırlanıyor

1 ABD ile bugüne kadar götürdüğü sert ilişkileri yumuşatıp düzelterek, "Washington'a Türkiye'nin üzerine sürmek

2 Amerika Barışçık Devletleri'ni, Türkiye ile Yunanistan arasında diyalogu isteyen tarafın kendisi olduğunu inan-dırmak, suçunu Türkiye'ye yıkmak

“Serbest dolaşımı unutun desteğimizi alın”

- 1 AET'de Türkiye'den yana tavır alınız
- 2 Türk işçileri, hak kazandıkları konuları kredilerle Türkiye'de kullanabilirler
- 3 Alman girişimcilerinin Türkiye'ye yatırım yapması için çaba harcanmalıdır
- 4 Kesin döndürülen işçilerin çocukları için Alman öğretmen gönderilmelidir

Amerikan müzikçılığına karşı kararlı tutum

● Vahit Halefoğlu'nun, Türk-ABD Savunma İşbirliği Anlaşmasının değiştirilmesi isteğini ABD'ye bildirmesine rağmen, ABD Savunma Bakanı Yardımcısı Perle, "Böyle bir istekten haberdar olmadığımızı" söyledi.

1986: Türkiye üzerinde oynanan dış oyunlar temalı bir karikatür.

DIŞ KAYNAKLI FİLM: "SEKSEK"

ABD ile İlişkilerin Restorasyonu

Mart 1980'de ABD ve Türkiye arasında imzalanan **Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması**ndan sonra iki ülke arasın-

12 Eylül 1980: **#CIA** İstasyon Şefi Paul Henze'ye söylenen "Sizin çocuklar başardı" ifadesi ABD'nin darbedeki rolünün kanıtı olarak gösterildi

"On 12 September 1980 hours (20130 in Washington) ... Paul Henze just got home. He telephoned to the Situation Room at the White House."

"Paul, your boys have done it ..."
'Who are my boys? What do you mean?'
'Your generals, they have carried out a coup in Turkey.'
'Well, I'm very happy. Where does that news come from?'

20 Ekim 1980: Darbe yönetiminin ilk icraatı Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönüşü üzerindeki Türkiye vetosunu kaldırmak oldu.

OLAYLARIN ARDINDAKİ GERÇEK

SON ay ve haftalar içinde NATO Başkumandanı Orgeneral Bernard Rogers'ın Türkiye'ye sık-sık gelip gitmesi izlenmektedir. Bir tür "emeklik diplomasisi" sayılması gereken bu yöntemin oluşturduğu sonuçları kamuoyu merakla bekliyor.

Yüzeysel açıdan bakılınca General Rogers'ın amacı Yunanistan'ın NATO'nun askeri

kanadına dönüşünü sağlayarak örgütün Güneydoğu kanadındaki çatlağı onarmaktır. Olay bu yönüyle antlaşmayı güçlendirmek, savunma ve işbirliği kesiminde sağlığa kavuşturmak amacını taşımaktadır. 1974 Kıbrıs çıkarmasıyla NATO'nun askeri kanadından çekilen Yunanistan'ın dönüşü altı yıldan beri süregelen boşluğu dolduracaktır.

Rogers Planı?

Ne var ki, Türkiye açısından olayın başka anlamları da vardır. 1974 yılında Kıbrıs çıkarması nedeniyle Türkiye - Yunanistan gerilimi bir savaş tehlikesinin sınırlarına yaklaştığında NATO'nun Ege denizinde ve göklerinde düzenli ulusal çıkarlarımız açısından bir sorun olarak gündeme girmişti.

(Arkası Sa. 7, Sü. 6 da) ***

Ekim 1980: ABD'nin ısrarına rağmen 1974'de NATO'nun askeri kanadından ayrılan Yunanistan'ı Türkiye uzun süredir veto ediyordu.

1980 bazırından bu yana Rogers, yeni formüller getirmektedir. Buna göre, Yunanistan askeri kanada dönecek, ancak eski düzenlemenin geçersiz olduğunu belirtecek ve yeni düzenleme görüşmelerine oturmayı kabul edecektir. Ancak yeni düzenlemenin bulunacağı döneme kadar ne yapılacağı henüz açıklık kazanmamıştır

ATİNA, TÜRKİYE'NİN BATILILARIN İSRARLARINA FAZLA DAYANAMAYACAĞI VARSAYIMI İLE HAREKET EDİYOR...

1 TÜRKİYE'nin Yunanistan'ın Ege'deki egemenlik iddialarını kırarak, NATO askeri kanadına geri dönüşünü engelleyen "Kuzeydoğu Akdeniz bölgesinde sınırların" sorunu kaldırılmıştır.

2 Yunanistan'ın, Türk çevrelerinde şantaj diye nitelendirilen girişimleri, Batı çevrelerinde de inandırıcı sayılmamakta birlikte, sürekli şekilde Türkiye'ye karşı kullanılmakta, Yunanistan tehditlerini gerçekleştirirse, NATO darbe yer ve sorumluluk sizin olur yaklaşımıyla Ankara'nın esnek bir tutuma girmesi istenmektedir.

Orta Doğu krizi, Sovyet tehdidi ve Doğu-Batı ilişkileri parçayıcı olmaya devam ediyor. NATO'nun kanadından bir an önce dönüşünü ve güçlendirilmesini istedikleri görülüyor.

Yunanistan'ın bu baskı ve Türk çevrelerinde sürekli diye nitelendirilen girişimleri (ABD ile ilişkilerde) ve NATO'dan geri dönüşü engelleyen yaklaşımıyla Ankara'nın esnek bir tutuma girmesi istenmektedir.

Türkiye-ABD Ticareti (1980-89) (milyon \$ olarak)

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989
İthalat	442	589	813	695	1.073	1.150	1.176	1.365	1519	2.094
İhracat	127	267	251	231	368	506	549	713	760	971

Kaynak: DPT, Temel Ekonomik Göstergeler.

daki ilişkiler hızla gelişmiş ve 1960 ve 70'lerdeki gerginlik konuları yerini **karşılıklı yakınlaşma**ya bırakmıştır.

Askerî yönetimin ABD ile ilişkiler bağlamında ilk icraatı 1974 Kıbrıs Müdahalesi sonrasında NATO'nun askerî kanadından ayrılan ve daha sonra geri dönmek isteyen **Yunanistan üzerindeki Türkiye vetosunun kaldırılması** olmuştur.

Darbenin hemen ardından 17 Ekim 1980'de Türkiye'ye gelen dönemin **NATO Kuvvetler Komutanı Bernard Rogers**, MGK Başkanı Kenan Evren'i Yunanistan'ın geri dönüşü konusunda ikna etmiş ve Türkiye 20 Ekim 1980'de Yunanistan'ın tekrar NATO'nun askerî kanadına katılmasını onaylamıştır. Bu karar tek başına askerî yönetimin aldığı bir karar değildi, aksine **12 Mart 1979'da başlayan ve toplam on altı görüşmenin yapıldığı müzakere sürecinin sonunda atılmış bir adımdı** (Türkmen, 2012: 149). Bu nedenle 12 Eylül darbesi

ABD ile ilişkilerde radikal bir kırılmayı temsil etmemiş, sadece 1960'lar ve 70'lerde yaygınlaşan **Amerikan karşıtlığını** zor yöntemiyle ortadan kaldırarak iki ülke arasındaki yakın ilişkilerde sorun çıkaran dinamiklerden birisi olan **toplumsal muhalefeti ortadan** kaldırmıştır. Böylelikle Amerikan karşıtlığının yerini Amerikan öykünmesine bıraktığı 1980'li yıllar boyunca gerek askerî yönetim, gerekse Turgut Özal hükümetleri Ankara ve Washington arasındaki **ilişkilerin restore edilmesinde hiçbir muhalefetle karşılaşmamışlardır**.

Askerî yönetim döneminde atılan ikinci adım ise Washington ile askerî ilişkilerin ABD'nin bölge politikaları doğrultusunda yeniden restore edilmesi olmuştur. **1979'da İran Devrimiyle** birlikte bölgedeki en önemli müttefikini kaybeden ve aynı yıl **Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgaliyle** birlikte Soğuk Savaş refleksleri artan Washington yönetimi, Türkiye'ye daha fazla önem vermeye başlamıştır. Söz konusu önem ABD'nin bölgeye yapacağı olası müdahalelerde Türki-

29 Kasım 1982: ABD ile Mutabakat Muhtırası imzalandı. ABD 1970lerde üslerle ilgili kaybettiği önemli ayrıcalıkları geri almaya başladı.

ABD ile askerî mutabakat NATO merkezinde imzalandı

- Anlaşmayla ABD, Türkiye'deki havaalanlarında askerî malzeme depolayabilecek.
- Milli Savunma Bakanı Bayülken «Anlaşma tümüyle NATO planları çerçevesinde» dedi.

Sedat ERGİN bildiriyor

BRÜKSEL — ABD'ye Türkiye'deki askerî havaalanlarında malzeme ve teçhizat depolama izni veren «Mutabakat Muhtırası» dün Brüksel'deki NATO merkezinde imzalandı. Müzakereleri iki yıl kadar süren ve ekim ayı başında An-

kara'da parafı edilen anlaşmada, havaalanları ile ilgili yapılacak düzenlemelerin NATO çerçevesinde sınırlı olacağı açıklandı. Söz konusu askerî mutabakat belgesi dün NATO merkezindeki Türk delegasyonunda basına kapalı bir şekilde imzalandı. Anlaşmaya Türk tarafı adına Genelkurmay İkinci Baş-

kant Orgeneral Needet Öztürk, ABD tarafı adına ise Savunma Bakanı'nın Uluslararası Güvenlikten Sorumlu Yardımcısı Richard Pearl imza attılar.

İmzalanan anlaşma «askerî bir belge» olduğu gerekçesiyle basına açıklanmadı. Anlaşma metninin gizli tutulması nedeniyle askerî mutabakat belgesinde modernizasyonu öngörülen havaalanlarının hangileri olduğu açıklanmadı. Anlaşmanın modernizasyon yanında yeni havaalanlarının inşaa edilmesine de kapsadığı bildirildi. Nispeti (Arkası Sa. 9, Sü. 2 de)

Kasım 1982: ABD Türkiye'de on havaalanını modernize etme ve Batman ve Muş'ta da ayrıca iki yeni askerî havaalanı yapma izni aldı.

ABD, Türkiye'de modernleştirilen hava alanlarına askerî malzeme depolayacak

ANKARA, ANKA

Birleşik Amerika'nın Ankara Büyükelçisi Robert Strausz-Hupe, Türkiye'nin Birleşik Amerika ile yaptığı anlaşma uyarınca, modernleştirilecek havaalanlarına askerî malzeme depolanacağını söyledi.

Strausz - Hupe, Ankara'da yayınlanan "Turkish Daily News" gazetesinin sorularına verdiği cevapta, askerî havaalanlarına depolanacak malzemelerin cinsi konusunda bilgi vermedi, ancak bunların Kuzey Atlantik İttifakı'na onaylanan amaçlara yönelik olacağını belirtti.

Birleşik Amerika'nın Ankara Büyükelçisi, modernleştirilecek havaalanlarının sayısı ile ilgili soruyu "Bu konudaki anlaşma gizlidir" diyerek cevapsız bıraktı.

Büyükelçi, "Washington Post" gazetesinin, Batman ve Erzurum'daki havaalanlarının modernleştirileceği ve Muş'ta bir havaalanı kurulacağı yolundaki haberinin "oldukça spekülâtif" olduğunu kaydetti ve "Yapılan spekülasyonlara rağmen, üsler sadece Doğu Anadolu'da değildir. Böyle olduğu içindir ki, ayrıca Doğu Anadolu için bahsedilenlerden daha fazla olmaları gerekir. Mantıklı değil mi?" dedi.

Eylül 1983: Türkiye, ABD ile 160 adet F-16 savaşı uçağının ortak üretimi konusunda bir antlaşma imzaladı.

F-16 anlaşmasını açıklıyoruz

Niçin F-16

ANKARA (Cumhuriyet Bureau) — F-16 uçağının en büyük ve en önemli bir bileşeni, motorunun sağlanmasıdır. Hollanda ve Norveç'te ortak avcı uçağın geliştirilmesi olmasın 1974 yılında Ankara Hava Alanları'nda önce Amerika'nın Türkiye'ye sağladığı antlaşma, uçağı teslim yapıldıktan sonra Türkiye'ye "tek bir alıcıya teslim edilmesi" kavramı ile bir pazarlık yapıldı. Bu diğer antlaşma, F-16 uçağı için pazarlık yapıldı. Bu pazarlık uçağın motoru ile ilgiliydi. Bir pazarlık motoru antlaşması ile Türkiye'nin bu uçağı için Hollanda'ya, bir başka pazarlık motoru uçağı için Amerika'ya teslim edildi. Türkiye'nin Amerika'ya teslim ettiği motoru Hollanda'ya teslim etti. Nihai teknik şartları antlaşma (Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

Türk-ABD ilişkilerinde yeni dönem

- Yapımcı grup 1 milyar dolarlık Türk ihracat ürününü pazarlayacak
- ABD 16 sektörde 500 milyon dolar yatırım yapacak
- Türkiye'de rezervi bulunan kobalt madeni değerlendirilecek

KENAN MORTAN — UFUK GÜLDENİR

ANKARA — Türkiye'nin 2000 yılına kadar en önemli dış ticaret ortağı olarak ABD ile 160 adet F-16 uçağına toplam 100 milyon dolarlık ortak yatırım yapıldı. Bu uçağın motoru ise Amerika'ya teslim edildi. Türkiye'nin Amerika'ya teslim ettiği motoru Hollanda'ya teslim etti. Nihai teknik şartları antlaşma (Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

F-16 için ilk adım

Savaş uçağı üretecek olan fabrikanın temelini atan Cumhurbaşkanı Evren, "Yakın bir gelecekte bu uçakların semalarında uçuşması, bizi ve milletimizi sevince boğacaktır" dedi.

Töre'de konuşan Özal, "Bu fabrikada üretilen uçakların en ucuz ve en iyi şekilde Türk Silahlı Kuvvetleri'ne teslim edilmesi lazım" dedi.

ANKARA (Cumhuriyet Bureau) — TUSAŞ Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş. tarafından F-16 savaşı uçağı üretecek fabrika temelini dün sabah Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından atıldı. Mürred Özal'da kurulan fabrikada Türk-ABD ortaklığı ile 10 yıl içinde 160 F-16 avcı bombardman uçağı yapılması kararlaştırıldı. Kenan Evren, fabrikanın temel atma töreninde yaptığı konuşmada, "Yakın bir gelecekte bu uçakların semalarında uçuşması, bizi ve milletimizi sevince boğacaktır" dedi. 5 milyon metrekaatlık bir alan üzerine kurulan fabrikada 1.500 personelle çalışacak ve fabrika 1984 yılın başlarında 21 milyar lira ile, 20,1 milyar lira ile para olmak üzere 41,1 milyar liraya mal olacak ve üretilen ilk savaşı uçağı 1988 ortak ayarında Hava Kuvvetlerimiz teslim edilecek.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, fabrikanın temel atma töreninde yaptığı konuşmada, Türk milletinin Silahlı Kuvvetleri'ne yaptığı yardımı her türlü takdirde unutmadığını, "Yakın bir gelecekte bu uçakların semalarında uçuşması, bizi ve milletimizi sevince boğacaktır" dedi. 5 milyon metrekaatlık bir alan üzerine kurulan fabrikada 1.500 personelle çalışacak ve fabrika 1984 yılın başlarında 21 milyar lira ile, 20,1 milyar lira ile para olmak üzere 41,1 milyar liraya mal olacak ve üretilen ilk savaşı uçağı 1988 ortak ayarında Hava Kuvvetlerimiz teslim edilecek.

Cumhurbaşkanı Kenan Evren, fabrikanın temel atma töreninde yaptığı konuşmada, Türk milletinin Silahlı Kuvvetleri'ne yaptığı yardımı her türlü takdirde unutmadığını, "Yakın bir gelecekte bu uçakların semalarında uçuşması, bizi ve milletimizi sevince boğacaktır" dedi. 5 milyon metrekaatlık bir alan üzerine kurulan fabrikada 1.500 personelle çalışacak ve fabrika 1984 yılın başlarında 21 milyar lira ile, 20,1 milyar lira ile para olmak üzere 41,1 milyar liraya mal olacak ve üretilen ilk savaşı uçağı 1988 ortak ayarında Hava Kuvvetlerimiz teslim edilecek.

F-16 olayı

31 Ekim 1984

İki hükümet gören anlaşma

Hafta Merkezi — Türkiye'de savaşı uçağı yapma izni için Ankara'da imzalanan anlaşma ile Türkiye'nin bu uçağı için Hollanda'ya, bir başka pazarlık motoru uçağı için Amerika'ya teslim edildi. Türkiye'nin Amerika'ya teslim ettiği motoru Hollanda'ya teslim etti. Nihai teknik şartları antlaşma (Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

General Dynamics'in teklifi — Türkiye'nin F-16 uçağı için Hollanda'ya, bir başka pazarlık motoru uçağı için Amerika'ya teslim edildi. Türkiye'nin Amerika'ya teslim ettiği motoru Hollanda'ya teslim etti. Nihai teknik şartları antlaşma (Arkası Sa. 11, Sü. 1'de)

ye'yi daha iyi kullanabilmesi anlamına geliyordu ve bu doğrultuda iki ülke arasında **29 Kasım 1982'de bir Mutabakat Muhtırası** imzalanmıştır.

Bu muhtırayla ABD, uzun menzilli nükleer bomba taşıyan uçaklar ve kargo uçaklarının kullanabilmesi amacıyla Türkiye'deki on havaalanını modernize etme, Batman ve Muş'ta iki yeni havaalanı inşaatı yapma yetkisi almıştır (Uslu, 2000: 266). Muhtıra, bu havaalanlarının kullanılması noktasında NATO ve Türkiye'nin onayını şart koşmuş ve böylelikle 1950'lerdeki antlaşmalardan farklı olarak ABD'nin hareket serbestisi sınırlandırılmıştır.

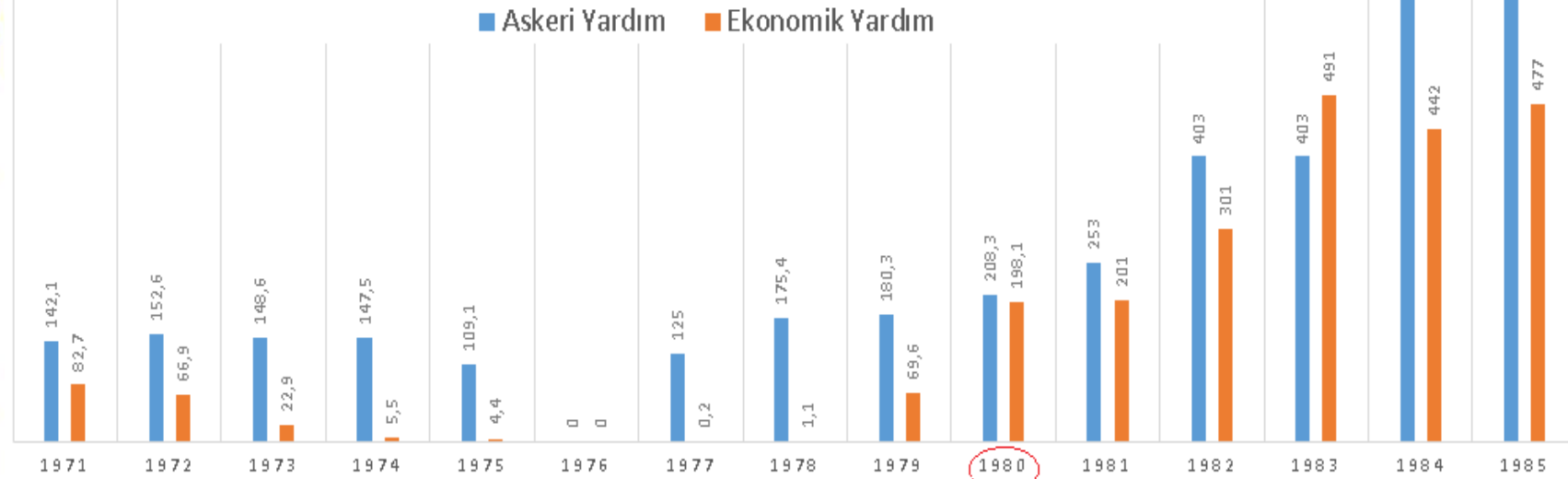
Dahası antlaşmaya "NATO sorumluluk alanı dışında kalan herhangi bir Ortadoğu ülkesine müdahale amaçlı kullanmamak" şeklinde bir madde eklenmiş ve bu madde, 1982'de İsrail'in Lübnan işgalinin ardından bu ülkede kurulan ve istikrarı sağlamayı amaçlayan Çokuluslu Barış Gücünün hayata geçirilmesi sırasında uygulanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye, ABD'nin İncirlik Üssü üzerinden Lübnan'a asker ve malzeme sevkiyatı yapmasına izin vermemiştir. Fakat daha sonra Ekim 1983'te ABD ile yapılan ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin modernizasyonu kapsamında 160 adet F-16 savaş uçağının ortak üretimine ilişkin antlaşmanın ardından Ankara, Washington'a İncirlik Üssünü sevkiyatlar için kullanma iznini vermiştir (Bölme, 2012: 317-318).

Mutabakat Antlaşması Washington için asıl değerini 1991'deki Körfez Savaşı sırasında göstermiş ve savaş sırasında ABD savaş uçakları antlaşma kapsamında modernize ve inşa edilen havaalanlarını Irak'ın bombalanması sırasında kullanmışlardır.

İki ülke arasındaki ilişkilerin gelişimi Türkiye'nin ABD'den aldığı dış yardımlara da yansımıştır.

1981 yılında Türkiye'ye yapılan Amerikan yardımı ambargonun başladığı 1974 Kıbrıs Müdahalesinin öncesi ile kıyas-

1971-1985: ABD'NİN TÜRKİYE YARDIMLARI (MİLYON DOLAR)

1982-1983: Türkiye, İsrail'in Lübnan'ı işgali ve sonrasında, askeri üslerin NATO amaçları dışında kullanımı için ABD'ye izin vermedi.

Mart 1987: Türkiye ve ABD 1980'de imzalanan "Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması'nı (SEİA) 5 yıl daha uzattı

İNCİRLİK'LE İLGİLİ ANLAŞMANIN ANA HATLARI

ABD'ye gösterilen sınırlı kolaylıklar

PERSONELİN ÜZERİNDE SİLAH BULUNMAYACAK

- ABD güçlerine mensup personelin tüm posta hizmetleri, İncirlik üzerinden Lübnan'a yapılacaktır.
- Bu güçlere kısıtlı sayıda gidecek ya da gelecek personel, sivil olarak, İncirlik üzerinden Lübnan'a aktarılacaktır. Bu personelin üzerinde hiçbir silah bulunmayacaktır.
- Türkiye üzerinden Lübnan Barış Gücü'ne hiçbir şekilde ve her türlü silah gönderilmesi mümkün olmayacaktır.
- Türkiye üzerinden askeri güç gidecek personelin sayısı da ayda 500'ü aşmayacaktır.

Anlaşma Türkiye'nin Ortadoğu politikasını değiştirmiyor

ABD İncirlik'ten Lübnan'a silah ikmali yapmayacak

Türkiye'nin antlaşma ile ABD'ye son derece sınırlı kolaylıklar sağladığı vurgulanıyor

Özet: "İncirlik için bina soru sormayın, detaylarını bilmiyoruz" dedi

ABD Dışişleri Bakanı Shultz: "Türkiye'nin Lübnan'da ABD'yi desteklediğini" söyledi

Karbay: "İstifa etmiş bir bakanın sözlerine itibar etmiyoruz"

Halefoğlu, ABD'yi telaşlandırdı

SEİA'ya ambargolu imza

Olumsuz bakış

- Antlaşma ABD yönetimi için "bağlayıcı" hüküm yok. Kongre gene yardımını kısıtlamak + Reagan Yönetimi'ni eleştiren daha çok yükümlülük getiriyor + Antlaşma imzalanmasaydı, Kongre bunu pıncal sayabilirdi, yönetimi daha gevşek davranırdı + İmza, ertelemek, ABD'yi fazla rahatsız etmeyecek, o gene üstlerden yararlanacak + Perle'nin girmesi kayıp ama destek özene var

Olumlu bakış

- Türkiye, istediği zaman antlaşmayı askıya alabilir veya feshedebilir + Yeni antlaşma, ABD yönetimi ne eskiden daha çok yükümlülük getiriyor + Antlaşma imzalanmasaydı, Kongre bunu pıncal sayabilirdi, yönetimi daha gevşek davranırdı + İmza, ertelemek, ABD'yi fazla rahatsız etmeyecek, o gene üstlerden yararlanacak + Perle'nin girmesi kayıp ama destek özene var

İşte ek mektup ne olacak?

Yardıma karar vermiş olmanın yanı sıra, işbirliği planlarında somut hiçbir taahhüt yok. Ancak yine de ek mektup, SEİA'nın bir adım daha ileri bir noktaya gelmesini olarak niteleniyor

HABERLERİ 7. SAYFADA

İyi mi, kötü mü?

Sami KOHEN'in yorumu 7. sayfa

Shultz'den ne istedik?

M. Ali BİRAND'ın yanı sıra 3. sayfa

KÖSE'de

Milliyet

Halk Gazetesi

Beyaz Saray'daki 'geniş kapsamlı' görüşme 2 saat sürdü 3 Nisan 1985

Reagan'dan Özal'a destek

WASHINGTON'dan
YALÇIN DOĞAN

Destek ve Eleştiri Atbaşı

WASHINGTON — Destek ve eleştiri atbaşı geliyor. Destek yönünden geliyor. Eleştiri ise basından ve televizyondaki programlardan kaynaklanıyor. Washington'a ayağınızın tozuyla indiğinizde karşılaştığınız manzarayı böyle özetlemek mümkün.

Basındaki ve televizyondaki eleştiri üç noktadan ileri geliyor. Önce ekonomik konularda, sonra Ermeni sorununda, bir üçüncüsü de Arthur Miller ile Harold Pinter'in Türkiye ziyaretleri sonrasında yapılan yayınlarda.

İlginçtir, bu eleştirilerde herhangi bir Rum izine henüz rastlanmıyor.

Washington'a Chicago'dan yerel saatle 18.00'de geldik. Hemen iki saat sonra da ABD Dışişleri Bakanlığı'nın bazı temsilcileri ve ABD'nin Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs sorunlarını izleyen gazetecileriyle bir araya geldik. Sohbet sırasında ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkili (Arkası Sa. 11. Sü. 7'de)

TANIŞTIĞIMIZA MEMNUN OLDUM — ABD Başkanı Ronald Reagan, Başbakan Turgut Özal'ı Beyaz Saray'ın ünlü oval biçimdeki odasının hemen önünde karşılarken, "Hoşgeldiniz, tanıştığımıza çok memnun oldum" dedi. Özal ve Reagan karşılaştığında. (Fotoğraf: a.a.)

Reagan: Gösterdiğiniz başarılardan dolayı sizi kutlamak isterim.

Özal: Biz, sizin izlediğiniz ekonomik politikaya, sizden önce başladık.

Reagan: Türkiye'nin Lübnan'daki ABD askerlerine İncirlik'te gösterilen kolaylıktan dolayı teşekkür ederim.

Özal: Ben, Papandreu'ya elimi uzatıyorum, o sürekli huysuzluk yapıyor.

Reagan: Aramızda bu konuda pek farklı bir görüş yok.

Özal: Kıbrıs'ta top bizde değil, Yunanistan'da.

Reagan: Kıbrıs'ta gösterdiğiniz anlayışa teşekkür ederim.

YALÇIN DOĞAN

WASHINGTON — Başbakan Turgut Özal, Türkiye ve kendi adına son yılların büyük dış desteğini ABD Başkanı Reagan'dan gördü. Çok içtenlikli ve esprili bir hava içinde geçen ve 2 saat süren görüşme sırasında Başkan Reagan, Turgut Özal'ı ekonomik, askeri, siyasi konularda ve bölgedeki barışçı tutumu nedeniyle kutlayarak, "Sizin güçlü olmanız, bizim güçlü olmamızdır. Bu nedenle de ekonomik ve askeri konularda Kongre'den kaynaklanan bazı güçlükler olmasına rağmen size yardım etme vaadinde bulunuyorum" dedi. Buna kar-

şılık Başbakan Özal, Başkan Reagan'ın Türkiye'ye gösterdiği bu ilginin "ortak dünya görüşünden kaynaklandığını" vurguladı.

Başbakan Turgut Özal, dün yerel saatle 11.30'da kaldığı otelden yaklaşık 1,5 kilometre uzaklıktaki Beyaz Saray'a koruma polisleri eşliğindeki arabayla geldi. Beyaz Saray'ın bahçesinde karşılıklı iki sıra halinde bulunan ve ellerinde sayısı 50'yi bulan Amerikan eyaletlerinin tek tek bayraklarını taşıyan askerler arasında geçerek arabayla binanın girişine kadar geldi. Binanın girişinde Beyaz Saray Protokol Dairesi Başkanı tarafından karşılandı. Başkan Reagan ise (Arkası Sa.11, Sü.3'te)

Sovyet ekonomik
yardımı (1954-79)
(Rakamlar, milyon dolar)

1-	Türkiye	3.330
2-	Hindistan	2.280
3-	Fas	2.100
4-	Mısır	1.440
5-	Afganistan	1.290
6-	Iran	1.165
7-	Pakistan	920
8-	Suriye	770
9-	Cezayir	715
10-	Irak	705
11-	Bangladeş	305
12-	Şili	240
13-	Etlyopya	225
14-	Arjantin	220
15-	Endonezya	215

Amerikan ekonomik
yardımı (1946-81)
(Rakamlar, milyon dolar)

16 EYLÜL 1985

1-	Hindistan	10.397
2-	İngiltere	7.672
3-	Mısır	7.476
4-	G.Vietnam	6.945
5-	İsrail	6.350
6-	G.Kore	6.019
7-	Pakistan	5.047
8-	B.Almanya	4.173
9-	Fransa	3.918
10-	İtalya	3.343
11-	Türkiye	3.187
12-	Endonezya	2.889
13-	Japonya	2.711
14-	Brezilya	2.427
15-	Tayvan	2.206

landığında dört kat artmıştır. Bu tarihten sonra da artmaya devam eden Amerikan yardımları 1981'de 350 milyon dolardan 1985'te yaklaşık 900 milyon dolara kadar çıkmıştır. Böylelikle Türkiye 1980'ler boyunca İsrail ve Mısır'ın ardından ABD'den en yüksek yardımı alan üçüncü ülke konumuna yükselmiştir.

Yardımlardaki bu artışa rağmen ticari ilişkilerde bir ilerleme kaydedilmemesi, yapılan yardımların Yunanistan ile kıyaslanarak 7/10 oranının uygulanması ve yardımlarda insan hakları konularının gündeme getirilmesi gibi konular Türkiye'yi rahatsız etmekteydi.

Özal hükümeti 1980'de imzalanan ve 1984 yılında uzatılması gündeme gelen Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşmasına ilişkin tartışmalar sırasında bu rahatsızlıkları gündeme getirse de, ABD bu önerilerin hiçbirini kabul etmemiştir. Buna rağmen Türkiye Mart 1987'de Savunma ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması'nın beş yıl daha uzatılmasını onaylamıştır.

Antlaşmanın uzatılması sürecinde ABD Türkiye'ye yapılan yardımlarda hibe oranının artırılması ve terörizme karşı ortak mücadele gibi öneriler karşılığında İncirlik'teki uçakların sayılarının artırılması ve Konya Ovası üzerinde ABD savaş uçaklarının eğitim yapabilmesi gibi düzenlemeleri ön gören ek bir protokolü Ankara hükümetine sunmuştur (TDP, 2005: 57). Fakat bu sırada ABD Kongresi'nin Türkiye'ye yapılan yardımlarda yaklaşık yarı yarıya bir kesintiye gitmesi Türkiye'yi rahatsız etmiş ve bu nedenle ek protokolün onaylanması 21 Şubat 1988'e kadar gecikmiştir.

1980'lerin ikinci yarısıyla birlikte iki ülke arasındaki ilişkilerde iki sorun alanı ortaya çıkmıştır.

İlk olarak 10 Eylül 1984'te ABD'deki Temsilciler Meclisi'nde yapılan oylamada Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı ordularının Ermenilere karşı düzenlediği katliamlar-

Limni yine çibanbaşı

M. Ali BİRAND • WASHINGTON

Washington, Limni konusunda tavır değiştirerek Atina'nın yanında yer aldı ABD ile en büyük kriz

Altan ÖYMEN • TOKYO

Japonlar, Türkiye çıkarmasına hazır

● Japon çıkarılmasının kamuoyuna açıklanması nedeniyle Tokyo'da yapılan törenlerde dışişleri Bakanı Shintaro Abe: "Türkiye-Japan ilişkilerinin daha da gelişmesi için, hükümetimiz gereken gayreti göstermeye kararlıdır" dedi.

● Türk büyükelçisi'nde yapılan törende, Türkiye beşliğine katılacak olan Japonya, sanatçılar ve sporcular katıldı, şarkıcı Hiroshi Tsuki, aralarında bazı Türkçe şarkıların da bulunduğu bir konser verdi.

HABERİ 8. SAYFADA

20 NAYIS 1987
İslosluğumuza
ombalı pankart

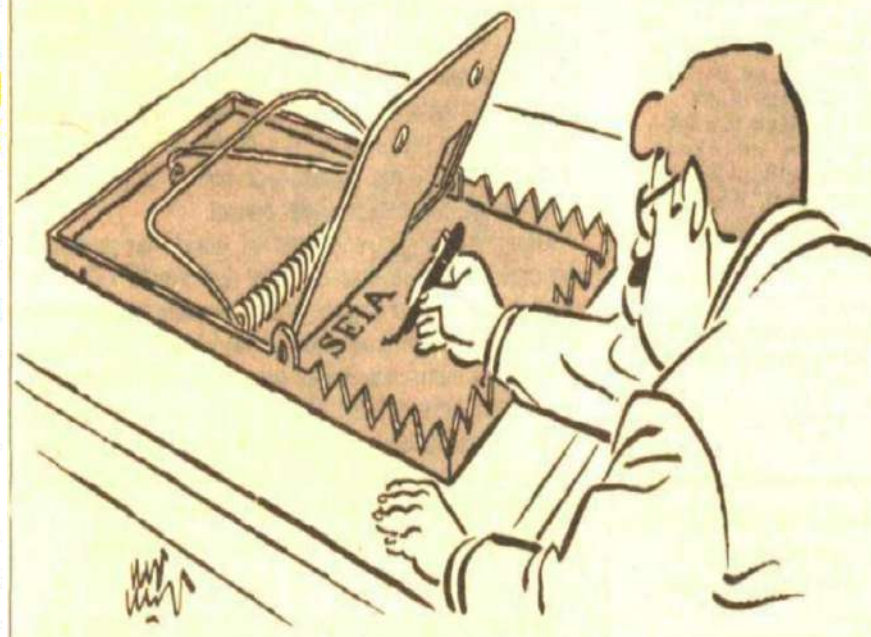

● Ankara'nın karşı çıkmasına rağmen ada NATO savaş planına alındı. Bir savaş durumunda Limni, Amerikan takviye kuvvetleri için hareket merkezlerinden biri olacak.

● Limni'nin savaş planına konmasını iyi değerlendiren Yunanistan, adadaki kuvvetlerini NATO istisnalarına sokmaktan için harekete geçti.

● Türkiye'nin General

18 Mart 1987

10 Eylül 1984: ABD Kongresi 24 Nisan'ı "İnsanın insana Hunharlık Günü" kabul edince TR-ABD ilişkilerinde Ermeni tasarıları krizi başladı

14 EYLÜL 1984

HAB

Türk-ABD ilişkileri

● Ermeni soykırımı iddiaları Türkiye ile ABD arasında sorun oldu

Strausz-Hupe Vahit Halefoğlu Zeki Yavuztürk

Bardağı taşıran mektup

ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi'nde, "Amerikan dış politikasının Ermeni soykırımı olaylarına göre yönlendirilmesi" öngören bir karar tasarısunun kabul edilmesi Türkiye ile Amerika arasındaki ilişkileri gerginleştirdi.

● Ermeni sorunu nedeniyle Türkiye ile ABD arasındaki gerginlik üzerine TBMM'nin konuyu görüşmek üzere olağanüstü toplanması bekleniyor

REHA MUHTAR ANKARA

İki ülke arasındaki gerginlik üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin konuya görüşmek üzere olağanüstü toplantıya çağırılması bekleniyor.

"24 Nisan'ın Ermeni Soykırımı Günü olarak kabul edilmesi" öngören kanun tasarısunun ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi'nde kabul edilmesinden önce de, Türkiye ile Amerika arasında bu gerginlikler bulunuyordu. İki ülke arasındaki ilişkilerin gerginleşmesinin bir nedeni, ABD'nin Ankara Büyükelçisi Strausz-Hupe'nin, Millî Savunma Bakanı Zeki Yavuztürk'e, "ABD'nin şartlı yardımını kabul etmeyi" şeklindeki sözlerinden dolayı geçtiğimiz günlerde bir mesaj göndermesinden kaynaklanıyordu. ABD Büyükelçisi'nin söz konusu mesajında,

Cumhurbaşkanı'nca toplantıya çağırılır.

"Meclis Başkanı da doğrudan doğruya veya üyelerin beşte birinin yazılı istemi üzerine, Meclis'i toplantıya çağırır. Ara verme veya tatil sırasında toplanan TBMM, öncelikle bu toplantıya gerektiren konu görüşülmeden ara verme veya tatil devam edilmez."

ABD Temsilciler Meclisi'nde 24 Nisan tarihinden itibaren insanın insana zulüm günü olarak ilân edilmesinin benimsenmesinden sonra İstanbul Millî Meclisi Yılmaz İhsan Hastürk ve 12 arkadaş, Amerikalıların yaptığı zulme karşı 24 Eylül gününün "Kızdırılmış soykırımı ve rencilere yapılan işkencileri kınama günü" olarak ilân edilmesi için

TBMM'den genel görüşme istedi.

Halefoğlu döndü

Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu dün akşam anı olarak Ankara'ya döndü. Başbakan Turgut Özal'ın da buğut konu ile ilgili olarak İstanbul'da basın bir açıklama yapmasını bekleniyor.

Dün akşam, Suudi Arabistan Başbakanı Biriinci Yardımcısı Prens Abdullah ile Abdülaziz onuruna Sheraton Oteli'nde verilen yemekten önce gazetecilerin konuya Devlet Bakanı Sadi Türel, "ABD'de başkanlık seçimi öncesinde bu taraftarlar alınır, çıkılır olur. Seçimden sonra her şey yerli yerinde oturur" dedi.

"Küstahlık" buna derler

● ABD Senatosu Dış İlişkiler Komitesi

1980 Darbesi büyük bir sindirme harekâtını beraberinde getirmiş, darbe sonrası süreçte 120 binin üzerinde insan tutuklanırken, düşüncelerinden dolayı 30 bin kişi işten atılmış, 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarılmış ve 23.677 derneğin faaliyetlerine de son verilmiştir (Balci, 2011: 119). Yine darbe sonrası süreçte onlarca insan siyasi suçlarından dolayı idam edilirken, gözaltı ve tutukluluk sürelerinde işkence rutin bir uygulama olmuştur.

Bütün bu insan hakları ihlallerine rağmen Avrupa Topluluğu'nun 1980 Darbesine ilişkin ilk tepkisi askerlerin demokrasinin işlemediği için yönetime el koyduğu şeklinde olmuş ve bu tutum 16 Eylül 1980'de yapılan AT Bakanlar Konseyi toplantısında resmi olarak benimsenmiştir.

12 Eylül darbe rejimi de gerek uluslararası meşruluğun sağlanması gerekse ekonomik ilişkilerin sürdürülmesi gibi motivasyonlarla AT'ye yakın bir siyaset izlemiştir. Fakat bu karşılıklı olumlu tutuma rağmen, AT içinde Fransa ve Hollanda'nın başını çektiği bir grup ülke Türkiye ile ilişkilerin askıya alınmasını savunmuş ve Fransa, Almanya ve Belçika gibi Türk işçilerin yoğun yaşadığı ülkeler darbe sürecini fırsat bilerek ortaklık antlaşmasına rağmen Türkiye'ye karşı vize uygulaması başlatmışlardır.

1981 yılına gelindiğinde iki gelişme AT'nin Türkiye politikasını yeniden şekillendirmiştir. İlk olarak Ocak 1981'de Yunanistan AT üyesi olunca Türkiye'nin üyeliğinin engellenmesi doğrultusunda bir politika izlemeye başlamış, ikinci olarak da darbe sırasında Türkiye'den kaçanlar Avrupa'da 12 Eylül rejimine karşı güçlü bir lobi faaliyetine girişmişlerdir.

Bu iki gelişmenin yanı sıra AT'nin Türkiye'deki insan hakları ihlallerine ilişkin hazırladığı raporlar ve Avrupa Parlamentosu'nun Nisan 1981'de aldığı ve iki ay içinde demokra-

16 Eylül 1980: Avrupa Topluluğu, askeri darbenin ilişkileri etkilemeyeceğini, ilişkilerin eskisi gibi devam edeceğini açıkladı.

AET Dışişleri Bakanları Konseyi bildirisi yayınlandı «Türkiye ile AET ilişkileri eskisi gibi sürecektir»

NUSRET ÖZGÜL,
BRÜKSEL

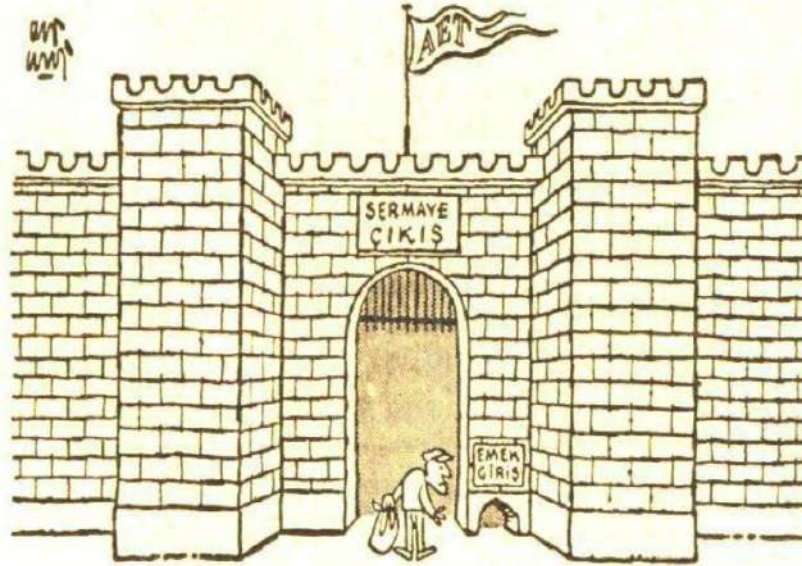
BRÜKSEL'de bir araya gelen AET Dışişleri Bakanları "siyasi danışma toplantıları" çerçevesinde yaptıkları "gizli oturum"da Ortak Pazar ülkelerinin Türkiye ile ortaklık ilişkilerini sürdürmesi görüşünde birleşmişler ve yayınladıkları bir bildiri ile de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin verdiği güvenceleri gerçekleştirmesini temenni etmişlerdir.

Bakanlar verilen bilgilere göre, resmi bildirilerinde özetle şunları demişlerdir:

Selülozik Sistem :

- * Parlak Vernik
- * Dolgu (astar) Vernik
- * Mat Vernik
- * Renkli Vernikler
- * Rovalar

AVRUPA KAPILARINDA...

FRANSA VE ALMANYA'DAN SONRA İSVİÇRE'DE VİZE UYGULAYACAK

● FEDERAL ALMANYA VE FRANSA'NIN VİZE UYGULAMASI YARINDAN İTİBAREN BAŞLIYOR

(Dış Haberler Servisi) — Federal Almanya Cumhuriyeti ile Fransa, yarından itibaren Türk yurttaşlarına vize uygulamaya başlayacaklardır. İsviçre'nin de en geç 1 aralık'tan itibaren Türklere vize uygulamasına başlayacağı bildirilmiştir. Bu arada vize uygulamasına başvuruda (Arkası Sa. 7, Sü. 2 de)

siye geçilmesini öneren "Türkiye'de Askerî Cunta Hakkında Karar" Avrupa'nın 12 Eylül rejimine yönelik yaklaşımını değiştirmiştir. Parlamento ayrıca AT Konseyi'ne Ankara Antlaşması kapsamında kurulan ortaklık rejimini askıya alması çağırısında da bulunmuştur. Bu olumsuz gelişmelere karşın Ankara Antlaşması doğrultusunda toplanan Ortaklık Konseyi çalışmalarına devam etmiş, hatta Haziran 1981'deki toplantının ardından Türkiye, demokrasiye döndükten sonra AT'ye tam üyelik başvurusunda bulunulacağını açıklamıştır. Fakat Ekim 1981'de Milli Güvenlik Kurulu tüm siyasi partileri feshedip mallarına el koyunca demokrasiye kısa sürede geçme olanağı kalmamış ve bu durum AT'nin Türkiye'ye karşı daha sert adımlar atmasını beraberinde getirmiştir. AT Komisyonu da AT Parlamentosu gibi tavır değişikliğine giderek Dördüncü Malî Protokol'ü askıya aldığını açıklamıştır.

Komisyonun kararı ve daha sonra Türkiye'nin Komisyon'dan çıkarılması Ankara'da AT'ye yönelik tutumun değişmesine neden olmuştur. Bu bağlamda dönemin Bülend Ulusu başbakanlığındaki teknokrat ağırlıklı hükümeti "bizi istemeyeni biz de istemeyiz" açıklamasını yaparken, Kenan Evren de "Biz kendimizi Avrupalı saymaktayız... Eğer Avrupa bunu kabul etmezse... Türkiye'nin başka gruplara bloklara katılması mümkündür" ifadelerini kullanmıştır (Çalış, 2006: 249).

Politik gerginliğe bir de darbe yönetiminin en fazla ihtiyaç duyduğu ekonomik gelirde yaşanan kayıp eklenince AT ile ilişkiler Ankara yönetiminin gözünde en düşük seviyelere kadar gerilemiştir. Bir taraftan AT Türkiye'ye vermeyi taahhüt ettiği krediyi askıya alırken diğer taraftan da 1980'de AT'nin Türkiye toplam dış ticaretindeki yaklaşık yüzde 43 olan payı hızla düşmeye başlamış ve bir yıl içinde yüzde 30'a kadar gerilemiştir.

28 EKİM 1981

Başbakan: «Türkiye yardım almak için kapı kapı dolaşmak durumunda değil»

● Ulusu, yabancı gazetecilerle yaptığı toplantıda, "Yanlış bilgilendirmeler sonucunda Avrupalı dostlarımız yardımlarını kesme yoluna giderlerse ikili ilişkilerimize tesir eder" dedi

Haberi 12. Sayfada

Danışma Meclisi Başkanı, Türkiye'ye yönelik eleştirileri yanıtladı

Irmak: «Kimin Avrupasından kimi çıkartıyorsunuz?»

- Avrupa'nın hakikî mimarının Türkler olduğunu belirten Irmak, "Avrupalı yöneticilerin Türkiye'ye güvendiğini" söyledi
- Başbakan Ulusu da 21 aralıkta ülkenin genel durumu ve hükümet çalışmaları konusunda Danışma Meclisi'ne bilgi verecek

Haberi 9. Sayfada

11 ARALIK 1981

Kısacası Aralık 1983'te demokrasiye geçiş yapıldığı sırada Türkiye-AT ilişkileri askerî rejimin yönünü Ortadoğu'ya döndüğü, AT'nin ise ilişkileri demokrasiye geçilmesi koşulu- na bağladığı bir görüntüye sahipti. Aralık 1983 seçimleri tarafların politikalarını değiştirmiş, ilk olarak **Türkiye Mayıs 1984'te AT Komisyonuna tekrar kabul edilirken**, daha sonra dönemin Başbakanı Turgut Özal **1 Aralık 1984'te AT'ye tam üyelik doğrultusunda çalışılacağını** açıklamıştır.

Turgut Özal'ın başbakanlığı döneminde hükümet AT'ye tam üyelik doğrultusunda çalışmalara başlayacağını açıklamasına rağmen, AT-Türkiye ilişkilerinin önünde **dört temel engel** bulunmaktaydı (TDP, 2005: 90-92).

İlk olarak Yunanistan'ın ardından Avrupa'nın görece olarak fakir iki ülkesi İspanya ve Portekiz'in tam üyelik süreci- nin 1986'da sonuçlanacak olması **AT'yi yeni üye konusunda mesafeli** bir konuma taşımıştır.

İkincisi, Yunanistan AT içinde Türkiye'nin üyeliğine karşı etkin bir politika izlemekteydi ve AT-Türkiye ilişkilerini şekillendiren temel kurum olan ve darbenin ardından işlemez bir hal alan Ortaklık Konseyi'nin yeniden toplanmasını engelliyordu.

Üçüncüsü, Almanya başta olmak üzere **Türk işçilerin** yoğun olduğu Avrupa ülkeleri işçilerin serbest dolaşımına sınırlama getirmek istiyorlardı.

Son olarak ise, Türkiye'de **12 Eylül rejiminin kalıntısı insan hakları ihlalleri** ve demokrasi sorunları devam ettiği gibi Türkiye'den darbe nedeniyle Avrupa'ya kaçanların oluşturdukları lobiler Avrupa kurumları üzerinde baskı oluşturmaktaydı.

Bu engellerin çözülmesi noktasında **ikincisi kısmen, son ikisi de bütünüyle Türkiye'nin atacağı adımlara** bağlıydı ve 1984 sonrası dönemde AT'yi üyelik fikrine hazırlamak isteyen Ankara yönetimi bu üç hususa odaklanmıştır. Özal hükümeti

Özal: AET üyeliğine başvurma zamanı

Asım Kocabıyık: AET'ye girme tercihi Türkiye'nin milli meselesi olmuştur. Mehmet Yazar: AET, aradığı yere ulaşmak için Türkiye'ye ihtiyacı olduğunu mutlaka anlayacaktır.

Ekonomi Servisi — AET ile Türkiye arasında 1964'te imzalanan Ortaklık Anlaşması'nın 20. yıldönümü nedeniyle düzenlenen seminere bir mesaj gönderen Başbakan Turgut Özal,

2 Aralık 1984 Pazar

Rum mülkleri sorunu Ortak Pazar'da AET'de Yunan engeli

BUGÜN SHULTZ VE SORULAR

TÜRKİYE ve Yunanistan'a yaptığı olaylı gezi bitikten sonra, ABD Dışişleri Bakanı Shultz, Washington'daki evinde, pijamalarını giyip, rahat koltuğuna oturacak ve bir nefes alacaktır... Ve herhalde kendi kendine, bazı sorular soracaktır.

Mesela,
—Neden Amerikan yöneticileri Sovyet Bloku ülkelerini ziyaret ettikleri zaman krallar gibi karşılanıp hiçbir kesimden tepki görmüyorlar? Buna karşı Amerika'nın müttefiki ülkelerde, bir Amerikan yöneticisi geldiği zaman, ya halktan, ya politikacılardan, ya iş-

● AET Daimi Delegeler Komitesi'nde, Yunanistan'ın, "Rum mülkleri" konusunu gündeme getirmesiyle, Türk-AET ilişkilerinin 22 Nisan'da yapılacak AET Dışişleri Bakanları toplantısına ertelenmesi kararlaştırıldı

● Türk Hükümeti ise, AET Komisyonu'na, "Yunanistan'la uyum anlaşması yapılmadan, Atina'nın getirdiği sorunların tartışıl- mayacağını" bildir- di

28 MART 1986

1986: Türkiye Avrupa Topluluğu'na üyelik başvurusunu kolaylaştırmak için "işçilerin serbest dolaşımı" ısrarından vazgeçti.

BBC Türkiye-Ortak Pazar ilişkileri konusunda yorum yaptı:

Özal'ın AET pazarlığı

● İngiliz yayın kurumu, Başbakan Turgut Özal'ın, Federal Almanya'dan istediği yardımı alamama durumunda tam üyelik için başvuruda bulunacağı görüşünü savundu

LONDRA, ANKA
TÜRKİYE'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile normalleşme sürecine girme ihtiyacını iddialarına rağmen, yavaş yavaş BBC, Başbakan Turgut Özal'ın özellikle Batı Almanya'dan istediği yardım alamaması durumunda tam üyelik için başvuracağı görüşünü savundu.
BBC'ye konuşan "AET ve Türkiye'deki gelişmeler" konulu yoranda, özellikle Türk işçilerinin serbest dolaşım konusundaki büyük açığı kapatma çalışmaları, ya görüş- lere yer verildi:
"Eskişehir, bu konuda Özal'ın tek

başna atacağı görevler. Özal, serbest dolaşım ertelemesi karşısında son de- rece derinli kazançlar sağlanmaya çalışıyor. Bununla birlikte, ekonomik program çer- çevesinde yapılacak yatırımlar geliyor."
Bu konularla ilgili Rum Almanya'da- mış, özetle, AET ile bir ödeme varlığının durdurulması hem serbest dolaşım hakkının, hem de AET'ye tam üyelik başvurusunun ertelenmesini kaydeden BBC, "Görüşme- lerde, Berlin'e sağlanamayan, Özal'ın tam üyelik başvurusunu yapması bekleniyor. Bu da, özellikle Türkiye ilişkilerinin ye- ye- ni bir boyut kazanması demek" dedi.

son iki engel bağlamında demokrasi ve insan hakları konusunda Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkının kabul edilmesi gibi bazı adımlar atarken, işçilerin serbest dolaşımındaki ısrardan da vazgeçmiştir. Yunanistan faktörünü ortadan kaldırmak için ise Atina ile ilişkilerin geliştirilmesine odaklanmış, fakat bu konuda olumlu bir sonuç alınamamıştır.

● Özal'la Kohl'ün pazarlık ettiği serbest dolaşım, her Türk'ün kişisel hakkı...

Hakkımızı çiğnetecek miyiz?

AET Dışişleri bakanları Brüksel'de toplandı
Serbest dolaşıma ret

● Pazarlarsın denilen her Türk, istediği bir AET ülkesinde iş arama hakkına sahiptir. "Serbest dolaşım" denilen ve hükümetlerin üstünde pazarlık yaptığı bu hakın engellenmesi dava konusu olabilecektir.
● Devletler Hukuku Doçenti İzzettin Doğan "Serbest dolaşım engellenemez. Her Türk vatandaşı bu hakkı kullanmak için dava açabilir. Dava mutlaka kazanılacaktır" dedi.

25 KASIM 1986

HABERİ 11. SAYFADA

28 Ocak 1987: Türkiye vatandaşlarının Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kabul etti.

● Halefoğlu ev sahibi, Türkiye Dönem Başkanı

Sınırlı başvuru

Dışişleri Bakanı'nın Metin Toker'e demeci:

Halefoğlu: "Konsey'le sorunumuz kalmadı"

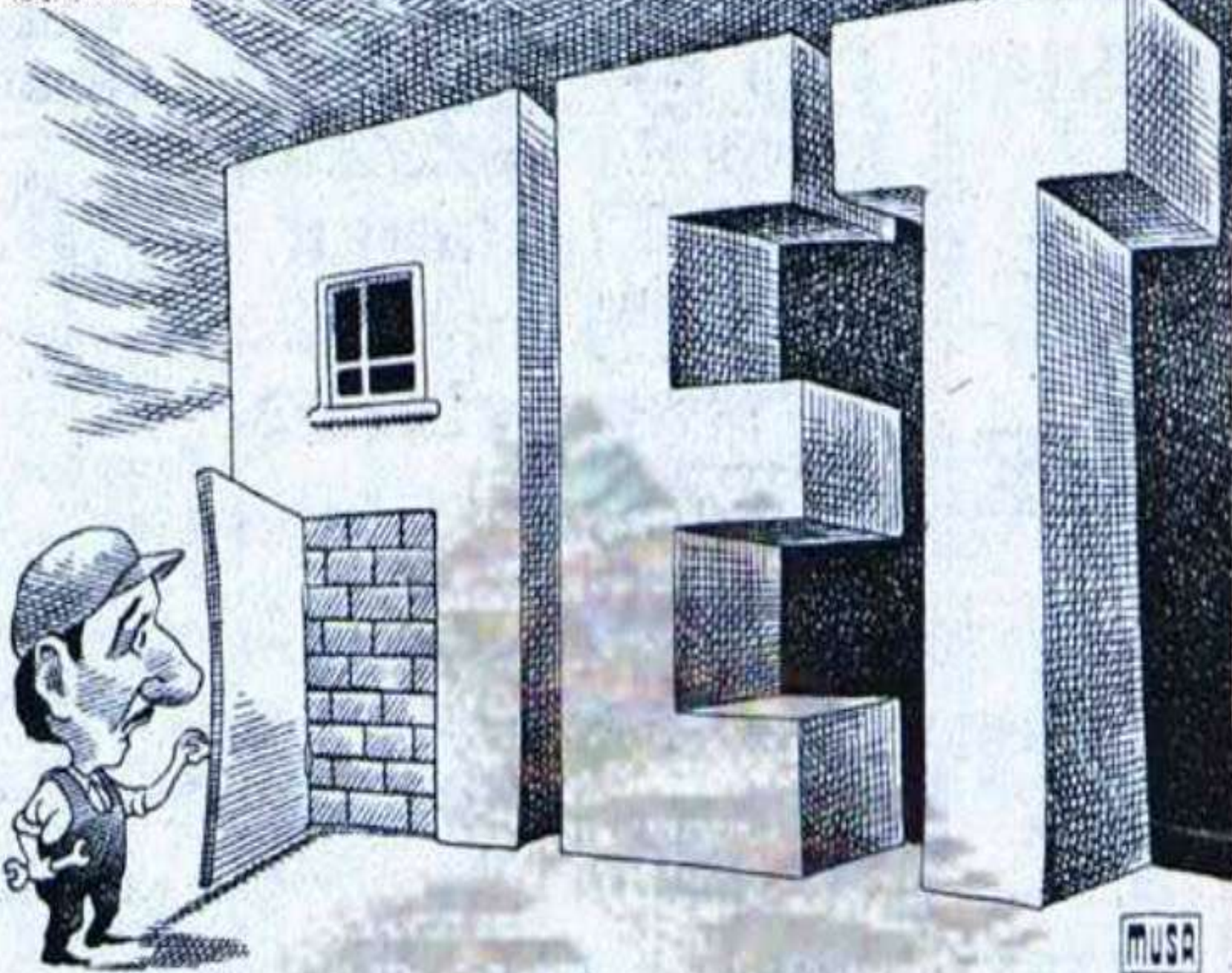
● Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na kişisel başvuru hakkını tanıdığımızın, Türkiye ile Avrupa Konseyi arasındaki güzel eserin üzerine konmuş "kıymetli bir taş" olduğunu söyledi

YAZISI 8. SAYFADA

- Hükümetin, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komisyonu'na kişisel başvuru hakkıyla ilgili "rezerv"ler belli oldu
- Başvuru hakkı geçmiş olaylar için tanınmıyor. Başvuru tarihinden sonra meydana gelen şikâyetlere uygulanacak
- Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin dünkü oturumunda Kıbrıs Rum milletvekillerinin yetki belgeleri yine oylanmadı

HABERİ 8. SAYFADA

25 KASIM 1986

MUSA

TÜRKİYE: "Birliklerimiz alarmda" "Direkt çatışma dahil donanmamız Ege yolunda"

YUNANISTAN: "Direkt çatışma dahil her şeyi göze aldık"

SAVAŞ RÜZGÂRLARI

● Yunanistan'ın körüklediği krizde, Türkiye BM'yi uyardı ve "kararlılığın" tekrar vurguladı

Gerginlik içinde diplomatik yumuşaklık

Osaka'da Yunanistan'ın dış bakanı Kostas Karamanlis ile Türkiye'nin dış bakanı Turgut Özal'ın görüşmesi, iki ülke arasındaki gerginliği yatıştırmaya yardımcı oldu. Yunanistan'ın dış bakanı Kostas Karamanlis, Türkiye'nin dış bakanı Turgut Özal ile Osaka'da görüşti. Görüşme, iki ülke arasındaki gerginliği yatıştırmaya yardımcı oldu. Yunanistan'ın dış bakanı Kostas Karamanlis, Türkiye'nin dış bakanı Turgut Özal ile Osaka'da görüşti. Görüşme, iki ülke arasındaki gerginliği yatıştırmaya yardımcı oldu.

HORA SICAK SULARA DOĞRU

Ankara kararlı NATO şaşkın

Pazarlık başlıyor

Yunanistan ile Kriz

Ecevit ve Milli Cephe hükümetleri döneminde Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına geri dönmesini veto eden Türkiye, 12 Eylül darbesinin ardından 20 Ekim 1980'de Ege komuta kontrol alanının yeniden görüşülmesi karşılığında vetosunu kaldırmıştır. Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadından ayrılmasıyla Ege komuta kontrol yetkisi Türkiye'ye geçmiş, Atina'nın geri dönüşünü onaylaması karşılığında dönemin NATO Komutanı Rogers tarafından Türkiye'ye komutanlık konusunun yeniden görüşülmesi sözü verilmişti. Fakat 3 Aralık 1980'de söz konusu görüşmeler başlatılmasına rağmen, Yunanistan'da iktidara gelen Türkiye karşıtı PASOK hükümeti Ege'deki egemenlik haklarını tartışmayacağını ileri sürerek görüşmelerden çekilmiştir.

NATO ekseninde yaşanan bu gerginliklerin yanı sıra, Yunanistan'ın 1981'de AT'ye üye olması iki ülke arasındaki ilişkilere bir başka gerginlik alanı daha eklemiştir. Atina'nın AT üyeliği Türkiye ve Yunanistan arasında üye devlet ve üye olmayan devlet şeklinde kurumsal bir dengesizlik üretmiş ve Yunanistan'ın Türkiye ile yaşadığı gerginliklerde AT'yi devreye sokma girişimleri gerginlikleri daha da artırmıştır (Rumelili, 2008: 95).

Kısacası, 1980'ler boyunca bir taraftan NATO, diğer taraftan da AT, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin düzelmesine katkıda bulunan uluslararası kurumlar olmamış,

TÜRK GÖRÜŞÜ

Boğazlar silahlanır, Limni silahlanamaz

● "Lozan'a göre, tüm adalar, Türkiye'nin güvenliğine tehdit yaratmamaları için hiçbir şekilde tahkim edilemez"

Haberi 7. Sayfada

YUNAN GÖRÜŞÜ

Boğazlar gibi, Limni de silahlanır

● "Montrö Antlaşması'na göre, sözü edilmemiş olmasına rağmen bütün Boğaz önündeki adalar, silahlandırılabilir"

Haberi 7. Sayfada

BUGÜN

İK, A LA TURCA...

19 KASIM 1984

ANBUL'da belirli süre yaşanan bir Batılı,

● Limni'nin stratejik önemi

Limni Adası'nın NATO açısından stratejik önemi üç ana noktada toplanıyor. 1. Boğazlar'dan geçebilecek bir Sovyet donanmasını, Çanakkale ağzını kontrol altında tuttuğu için durdurabilir. 2. Ege'den gelecek bir Sovyet saldırısında, kalın rolu oynayabilir. 3. Ege üzerindeki olası hava saldırılarında kullanılabilir. Askeri yetkililer, Limni Adası'nın genişliğinin, üzerinde büyük bir hava üssü ve deniz üssü kurulabilmesi olanağı verdiğini, ayrıca etrafındaki denizin açıklık olması nedeniyle deniz hareketine imkân sağladığını belirtiyorlar. Limni'nin silahlandırılması, Türk Genelkurmayı açısından Boğazlar'dan geçecek Türk gemilerine zorluk çıkartması ve Anadolu'nun derinliklerine kadar girebilecek bir Yunan hava saldırısında üs olarak kullanılabilmesi nedeniyle büyük sakıncalar yaratıyor. Ancak Türk strateji uzmanları, bir Türk-Yunan sirtışmasında, Limni'deki üssün ne kadar silahlandırılırsa silahlandırılırsın, yine de büyük sorun

M. Ali Bırand-ANKARA

- Türkiye, NATO'nun uzlaştırmacı formül olarak getirdiği öneriyi reddedince, bu kez Amerika Birleşik Devletleri bir formül önerdi
- Uzlaştırmacı ABD önerisine göre: "Limni'deki Yunan kuvvetlerinin NATO'ya tahsisli, NATO'nun iki ülke arasındaki anlaşmazlıklarda tavır aldığı ve Limni'nin tatbikatlara sokulacağı, buralarda askeri yatırımların yapılacağı anlamına gelmez. Bu formül, yazılı belgeye eklenmelidir"
- NATO yetkilileri, ne Türkiye'nin, ne Yunanistan'ın görüşlerinin benimsendiğini, uzlaştırmacı bir orta yol bulunması için çalışıldığını belirttiler
- Son aşamada, gerek Türkiye'nin, gerek Yunanistan'ın tutumlarına belirli bir esneklik getirdiğini belirten NATO uzmanları, "Bugün başlayacak görüşmelerde, taraflar yine de eski tutumlarına dönüp krizi tirmandırabilirler" diyor

Haberi 7. Sayfada

YORUM

Limni için başlıca kozumuz: Türkiye, gerekirse NATO'dan iki F-5 Filosu çekmelidir

22 KASIM 1984

100

100

Özellikler

YUNA

10

32 m

XINLIANFENG

YUNANISTAN

- EGE

kıta sahanlığı gergilimi Yunanistan'ın Mart 1986'da Ege Denizindeki tartışmalı bölgede özel bir şirkete petrol arama izni vermesiyle yeniden gündeme geldi. Bunun üzerine Türkiye, 1 Mart 1987'de Yunanistan'a bir nota göndererek ihtilafli kıta sahanlıklarında petrol aramaya devam etmesi durumunda misillemeye gideceğini iletmiştir. Atina'nın buna tepkisi ise Ege'de bütün Yunan hava kuvvetlerinin katılacağı bir tatbikat yapılacağını açıklaması olmuştur. Bunun üzerine Milli Güvenlik Kurulu bir karar alarak 26 Mart 1987'de savaş gemileri eşliğinde 'Sismik 1' petrol arama gemisini Ege'ye göndermiştir. Yunan savaş gemilerinin de Ege'ye açılmasıyla birlikte gerginlik artmış ve süreç Yunanistan'ın Bulgaristan'dan destek istemesine kadar gitmiştir. Gerginlik ABD ve İngiltere'nin araya girmesiyle çözülmüş ve her iki taraf da gemilerini kendi karasularının dışına çıkarmayacaklarını açıklamıştır.

İki ülke arasında 1950'lerden itibaren temel problem konusu olan Kıbrıs da 1980'ler boyunca Atina ve Ankara arasında gerginlik meselesi olmaya devam etmiştir. Bu dönemde Yunanistan Kıbrıs meselesini Türkiye'yi dışlayıp uluslararası platformlara taşıyarak çözmeye çalışırken, Türkiye de 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) ilan edilmesine olanak sağlayarak Kıbrıs görüşmelerini iki toplumun değil iki tarafın tartıştığı yeni bir zemine taşımıştır.

Bütün bu sorunlara rağmen, Yunanistan AT üyesi olarak Türkiye karşısında önemli bir stratejik avantaja sahipti. Avrupa Topluluğu özelinde iki ülke arasındaki bu asimetrik ilişki, üyelik başvurusunda bulunmak isteyen Turgut Özal'ı Yunanistan'ın vetosunu kaldırarak adımlar atmaya yöneltti. Bu nedenle Özal, dış politikada etkinliğini artırmaya başladığı 1987 yılından itibaren Yunanistan ile ilişkileri düzeltme politikası izlemeye başlamıştır.

27 Mart 1987: Yunanistan donanması da Ege'ye açılınca Türkiye ve Yunanistan arasında savaş tehlikesi ortaya çıktı.

Hora bu sabah açılıyor, Türk ve Yunan birlikleri teyakkuza, durumunda

Ege'de kritik 24 saat

Başbakan: Saldırı harp sebebidir

ANKARA'dan
TALİH BÖRAN

AET Yoluyla Egede Kesmek

ANKARA - Yunan donanması Ege'de faaliyet gösteriyor. Yunan donanması Ege'de faaliyet gösteriyor. Yunan donanması Ege'de faaliyet gösteriyor.

Özal, dün gece yaptığı açıklamada, Hora karasularında bekleyecektir. Yunanlılar, kendi karasuları dışına çıkarsa biz de çıkarsa, ilk hareketi onlardan bekliyoruz dedi.

Amerika ve NATO krizin çözümü için denize girdi. Özal'ın açıklamalarından sonra BM Genel Sekreteri, "Özal'ın pozitif tenciyonu dışlamıştır. Güvenlik Konseyi'nin toplantısına çağırılan için bir nedendir" dedi.

Genelkurmay Genel Sekreteri Tuğr. Fırat, "Hora'ya seferde olan gemiler harp gemileridir. Harp gemilerine tacavüz tamamen harp nedenidir" dedi.

Hora donanması... Ege'de Yunan donanması Ege'de faaliyet gösteriyor. Yunan donanması Ege'de faaliyet gösteriyor. Yunan donanması Ege'de faaliyet gösteriyor.

Papandreu: Balkanlar'ın altı üstüne gelir

28 Mart 1987: ABD ve İngiltere'nin araya girmesiyle Türk ve Yunan donanmaları kendi karasularına geri çekildiler.

Savaşın eşiginden dönüldü

Yunanistan uluslararası sularda araştırma yapmaktan vazgeçti

KRİZ DONDURULDU

Ankara, Atina, Brüksel, Londra ve Washington'da yapılan toplantılar sonrasında Yunanistan'ın Büyükelçisi Akman'a ölümcül vermesiyle kriz önünde yavaşlayarak durdu.

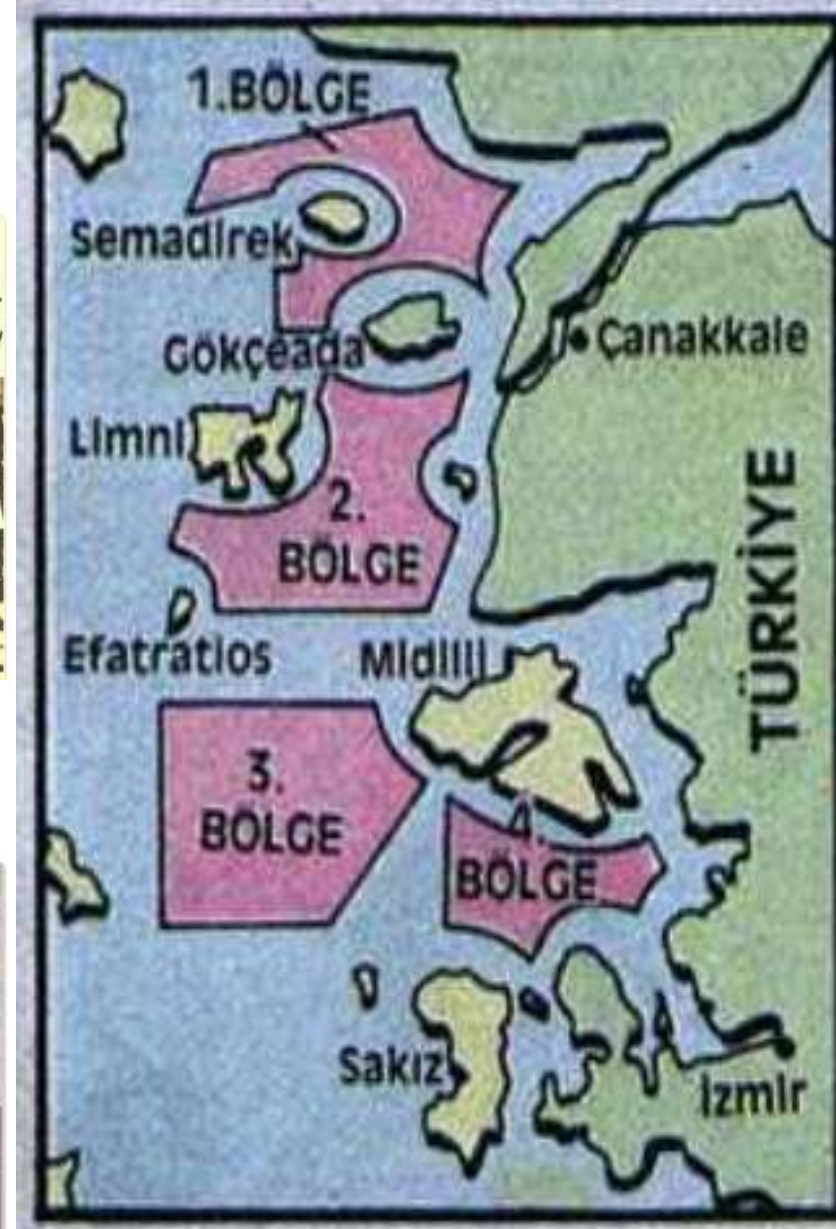
Türkiye Yunanistan

Özal, dün gece yaptığı açıklamada, Hora karasularında bekleyecektir. Yunanlılar, kendi karasuları dışına çıkarsa, biz de çıkarsa, ilk hareketi onlardan bekliyoruz dedi.

Egede esit pay istiyoruz

İskeçe'de bir cami bombalandı

Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu kararnamesi uyarınca TPAO haritadaki pembe olan dört alanda petrol arayabilecek

İlk olarak Özal, Ocak 1986'da dönemin Yunanistan başbakanı ile Dünya Ekonomik Forumu vesilesiyle görüşmüş, fakat bu görüşme Ege Denizinde yaşanan krizlerin gölgesinde kalarak bir sonuç üretmemiştir (TDP, 2005: 111-112). Özal tekrar Ocak 1988'de Davos'ta toplanan Dünya Ekonomik Forumunda Yunan meslektaşı ile bir araya geldi ve taraflar karşılıklı iyi niyet konusunda bir anlaşmaya vardı. Görüşme sırasında Türk-Yunan İş Konseyi kurulmasının yanı sıra, Türkiye ülkedeki Rum vatandaşlarının taşınmaz mülklerini yasaklayan yasayı kaldırma, Yunanistan ise Türkiye-AT uyum antlaşmasını imzalama sözü vermişlerdir (Uzgel, 2004: 361).

'Davos ruhu' olarak adlandırılan bu süreç iki liderin Mart ayında Brüksel'de tekrar bir araya gelmesine ve Özal'ın Haziran 1988'de Atina'ya ziyaret gerçekleştirmesine rağmen bir sonuç üretmekten uzak kalmıştır. Bunda bir taraftan Özal'ın politikalarını tavizkâr olarak gören Türk Silahlı Kuvvetleri ve dışişleri bürokrasisi gibi kurumların izlediği farklı politikalar belirleyici olurken, diğer taraftan da Yunanistan'ın ilişkilerin geliştirilmesi noktasında Kıbrıs sorununun çözümünü temel koşul olarak sunmakta ısrar etmesi süreci tıkayan bir başka unsur olmuştur.

YUNANİSTAN İLE 7 SORUN

- Karşılıklı Karşılıklı**
 - YUNANİSTAN: "Ege'de karasuları 12 mile çıkarırım"
 - TÜRKİYE: "Bunu savaş nedeni sayarım"
- Kıta sahanlığı**
 - YUNANİSTAN: "Adaların da kıta sahanlığı vardır"
 - TÜRKİYE: "Yoktur"
- Hava sahası**
 - YUNANİSTAN: "Ege'de hava sahası 10 mildir"
 - TÜRKİYE: "Ege'de hava sahası 6 mildir"
- FIR-uçuş kontrol hattı**
 - YUNANİSTAN: "Asker-sivil bütün uçuşlar önce-den bildirilmeli"
 - TÜRKİYE: "Sivil uçuşları bildiririm"
- Adaları silahlandırma**
 - YUNANİSTAN: "Montre'den sonra silahlandırma hakkım doğdu"
 - TÜRKİYE: "12 ada Yunanistan'a silahsız olma kaydıyla verildi"
- Kıbrıs sorunu**
 - YUNANİSTAN: "Önce ılgacı Türk askeri çözülsün. Uluslararası konferansa toplanın"
 - TÜRKİYE: "İkili görüşmelerle çözülür"
- Yunan malları**
 - YUNANİSTAN: "1964'te satışı durdurulan Türkiye'deki Rum malları serbest bırakılsın"
 - TÜRKİYE: "Satışı kaldırmayı prensip olarak kabul ediyorum"

Milliyet

Halk Gazetesi

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu

KUTLU OLSUN

KKTC

Devlet Başkanı: Rauf Denktaş
Başbakan: Mustafa Çelebi
Başlıca Partiler: UNP (Ulusal Birlik Partisi)
TKP (Toplumcu Kurtuluş Partisi)
CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi)
DHP (Demokratik Halk Partisi)

Federal Meclis 40 sandalyeden oluşmaktadır.

Adı: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.
Başkent: Lefkoşa
Yüzölçümü: 3355 km²
Nüfus: 150.000

Diğer önemli kentler: Girne, Magosa, Lefke, Güzeluyurt.

Lefkoşa'dan bazı mesafeler: Ankara (350 km.), Atina (576 km.), Roma (1273 km.), Londra (2333 km.)

Kıbrıs - Anamur uzaklığı: 65 km.
En yüksek tepe: Beşparmaklar Dağı, Selvi Tepesi (1019 m.)

• Denktaş, bağımsızlık kararının nasıl alındığını **Milliyet'e** anlattı

• İlk demeci Sami Kohen'e veren Denktaş, "Yeni hükümeti zor duruma düşürmemek için kararını şimdi aldık" dedi

1571'den başlayarak 300 yıl süreyle Osmanlıların egemenliği altında yaşayan Kıbrıs, 1878'den sonra İngiliz hâkimiyetine girdi. 1960'da imzalanan bir antlaşmayla Rum ve Türk cemaatlerinin yer aldığı bir cumhuriyet haline dönüşen adada Rumların saldırgan tavırları toplu kıyım doğru yön değiştirince, 1974 yılında Türkiye Cumhuriyeti barış hareketini başlattı ve bunun ardından Kıbrıs Türk Federasyonu kuruldu. "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" kuruluşuna kadar uluslararası planda çözüm arama çabaları bir sonuç vermemiştir.

Sami KOHEN Akay CEMAL Muzaffer BAL M. Ali BİRAND Özgen ACAR Nuri COLAKOĞLU

1925'te Şeyh Said'in başlattığı isyanın ardından Türkiye Kürtleri, devletin sıkı denetimi altında tutulurken aynı zamanda sistematik bir asimilasyonla da karşı karşıya kalmışlardır. 1960 Anayasasının sağladığı görece özgür ortamda sağ sol mücadelesi ekseninde kendilerine yer bulan Kürt hareketler 1980 Darbesiyle tekrar ezilmiş ve bu hareketlerin üyeleri ya hapse atılmış ya da yurtdışına kaçmışlardır.

Siyasal mücadelenin aksine silahlı mücadeleyi savunan Kürdistan İşçi Partisi (PKK) bu süreçten güçlenerek çıkmıştır.

Güneydoğu olayları davasında itiraf PKK'nın dış ilişkileri

6 kez idamı istenen
Mustafa Çimen, Suriye'ye
geçişini, Beyrut
kamplarındaki askeri
eğitimi, Şam'da örgüt
lideri Abdullah Öcalan ile
görüşmelerini anlattı.

9 Mayıs 1985

1980-1982: Türkiye'den kaçan 300 kadar PKK militanı Lübnan'daki sol Filistinli gurupların kamplarına yerleşti ve askeri eğitim aldı.

Özellikle Filistin Ulusal Kurtuluş Devriminin önder güçleri, Konferansa verdikleri önemi, PKK-MK'nin yayınladığı Konferans duyurusuna ve bu konudaki değerlendirmelerine kendi yayın organlarında geniş yer vermeleri ile gösterdiler.

Ülkemizin diğer parçalarındaki çeşitli yurtsever Kürdistan örgütleri de Konferans duyurusunu, yayın organları aracılığı ile en geniş kitlelere ulaştırmaya büyük önem verdiler.

حول التطورات الاخيرة في تركيا

اصدر حزب العمال الكردستاني مؤخرا بيانا حول التطورات الاخيرة في تركيا اشار الى تزايد حدة الصراع الدائر في منطقتنا بين معسكر القوى الامبريالية وادواتها من جهة وحركات التحرر الوطني من جهة اخرى، وادان الممارسات الضالقة العسكرية الفاشية التركية في مخططات الامبريالية والفاشية لضرب مسيرة التحرر الكردستانية والقوى الثورية التركية. وقال «تشهد البلاد تصاعد العجوة العسكرية الاستعمارية التركية وتكثف مدى شراستها ضد شعبنا وطلبعته الثورية التحررية المتمثلة بحزبنا (حزب العمال الكردستاني، وتعمد الطففة العسكرية الفاشية الى زج عشرات الآلاف من النساء والرجال في السجون وتهجير الآلاف المكنان من قراهم وبيوتهم وممارسة شتى

1970'lerin sonunda Güneydoğu bölgesinde ilan edilen sıkıyönetim manevra alanını daraltınca mücadeleyi yurtdışında sürdürme kararı alan **PKK, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün arabuluculuğuyla Lübnan'daki Bekaa Vadisine yerleşmiş** ve bir taraftan burada gerilla eğitimi alırken diğer taraftan da Irak'taki Kürt gruplar ile temas kurmaya başlamıştır (TDP, 2005: 130).

1980'de İran ve Irak arasında başlayan savaşın ardından Kuzey Irak'ta bir güç boşluğu ortaya çıkmış ve buradaki Kürt gruplar bölgenin denetimini ele geçirmeye başlamıştır. Bu bölgedeki Kürt gruplarla yakın ilişkiye giren PKK zamanla Kuzey Irak'ta da kendisine geniş bir manevra alanı açmıştır. Bu sırada **İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgali** ve ardından buradaki Filistin kamplarının dağıtılmasıyla Bekaa Vadisi PKK'ya kalmış ve burada Abdullah Öcalan liderliğinde **Mahzum Korkmaz Akademisi** kurularak silahlı eğitimlere hız verilmiştir.

Türkiye'nin PKK bağlamında tepki verdiği ilk ülke Suriye olmuş ve 30 Mart 1983'te **dönemin Dışişleri Bakanı İltiz Türkmen Şam'a giderek** Suriye yönetimini PKK'ya destek vermemek konusunda uyarmıştır. Türkmen'in gerekmesi halinde Türkiye'nin kendisini savunmak için elinden geleni yapacağını açıklaması üzerine Suriye'den ayrılan PKK üyelerinin bir kısmı Kuzey Irak'a yerleşmiştir.

Suriye'den Kuzey Irak'a yönelik bu hareketlilik öncesinde İran-**Irak** Savaşı nedeniyle Bağdat yönetimi ile arası iyi olan **Ankara, Şubat 1983'te Irak'la Sınır Güvenliği ve İşbirliği Antlaşması imzalamış** ve bu doğrultuda Irak topraklarında PKK'lılara karşı sıcak takip yapma hakkı kazanmıştı. Suriye'den gelen PKK'lılarla birlikte Kuzey Irak'tan Türkiye'ye yönelik eylemler artınca Türkiye **ilk kez 26 Mayıs 1983'te Irak ile yaptığı antlaşmadan doğan hakkını kullanarak 7.000 askerle sınır ötesi** bir takip operasyonu düzenlemiştir (TDP, 2005: 133). Fakat bu sınır ötesi operasyonlar Kuzey Irak'taki diğer Kürt örgütlere zarar verince Temmuz 1983'te Mesut

Ağustos 1984'den itibaren PKK eylemlere başlayınca Suriye, Irak ve İran'daki kamplar Türkiye'nin bu ülkelerle ilişkileri etkilemeye başladı

Aralık 1984: Türk kaynaklarına göre, Suriye'deki kamplarda 3.000 kadar PKK militanı bulunmaktaydı.

Temmuz 1983: Barzani ve Öcalan arasında PKK militanlarının Kuzey Irak'ta serbest hareket etmesi için bir antlaşma imzalandı

Ekim 1984: Türkiye PKK'ya karşı ilk sınır ötesi operasyonunu Irak'ta yaptı.

Barzani önderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ile PKK arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır.

PKK'nın bir taraftan eylemlerini artırması diğer taraftan Kuzey Irak'taki Kürt gruplarla işbirliğine gitmesi Ankara'nın Irak ve Suriye ile PKK'ya karşı mücadele kapsamında işbirliği çabalarını artırmıştır. Bu doğrultuda ilk adım 15 Ekim 1984'te Irak ile imzalanan ve Türkiye'ye Irak topraklarında beş kilometre boyunca sıcak takip hakkı veren güvenlik protokolü olmuştur. İkinci olarak ise Suriye ile 5 Mart 1985'te Sınır Güvenliği Protokolü imzalanmış ve protokol kapsamında iki ülke dışişleri bakanları arasında teknik düzeyde görüşmeler başlamıştır.

1980'lerin ortasına gelindiğinde PKK eylemleri artmaya başlamış ve Türkiye de buna karşılık Irak ile yaptığı antlaşma doğrultusunda sınır ötesi operasyonlara ağırlık vermiştir. On iki askerin öldürüldüğü bir PKK baskınına karşılık Türkiye 15 Ağustos 1986'da Kuzey Irak'a havadan ikinci sınır ötesi operasyonunu gerçekleştirmiş ve bu operasyon sırasında PKK üyelerinden çok KDP'ye ait kamplar bombalanmıştır. Bu sınır ötesi operasyon bir taraftan KDP'yi ve bölgedeki diğer Kürt örgüt olan Kürdistan Yurtseverler Birliği'ni (KYP) İran'a yakınlaştırmış, diğer taraftan ise PKK'nın kendilerine zarar verdiğini düşünen bu örgütler PKK ile aralarına mesafe koymaya başlamıştır. Fakat PKK'nın buradaki Kürt örgütler ile arasının açılması gücünü azaltmamış, aksine 1987 yılına gelindiğinde örgüt Türkiye içinde daha etkili operasyonlar düzenlemeye başlamıştır.

Buna Türkiye'nin daha önceki süreçlerde olduğu gibi iki tepkisi olmuştur.

İlk olarak Türkiye 22 Şubat 1987'de bir kez daha Kuzey Irak'a yönelik sınır ötesi operasyon gerçekleştirmiştir. İkinci olarak ise dönemin Başbakanı Turgut Özal, Temmuz 1987'de

29 Mart 1983: Dışişleri Bakanı İlder Türkmen, Suriye ziyaretinde buradaki PKK ve ASALA kamplarının kapatılması talebinde bulundu.

*Dışişleri Bakanı
Türkmen
temaslara başladı*

**Suriye ile
görüşmelerde
ana konu
Ermeni terörü**

İlder Türkmen

● Dışişleri Bakanı bugün Suriye Başbakanıyla görüşecek, daha sonra da Devlet Baş-

TRAKYA YAĞI

Bölücülere darbe 15 Ağustos 1986 sabahı Malatya'nın Erhaç Havaalanı'ndan kalkan F-4 uçakları, Irak'taki PKK yuvalarını bombaladı. Orgeneral Burhanettin Bıgali'nin önerileriyle hazırlanan "sınırlı imha planı" uygulandı.

Suriye: Sınır kontrolünde boşluklar olabilir

13 Mart 1987

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)
— Suriye hükümeti, geçen hafta sonunda Nusaybin'de 8 kişinin ölümüyle sonuçlanan saldırıyı düzenleyen teröristlerin Suriye topraklarında üslendikleri yolundaki iddiaları reddetti.

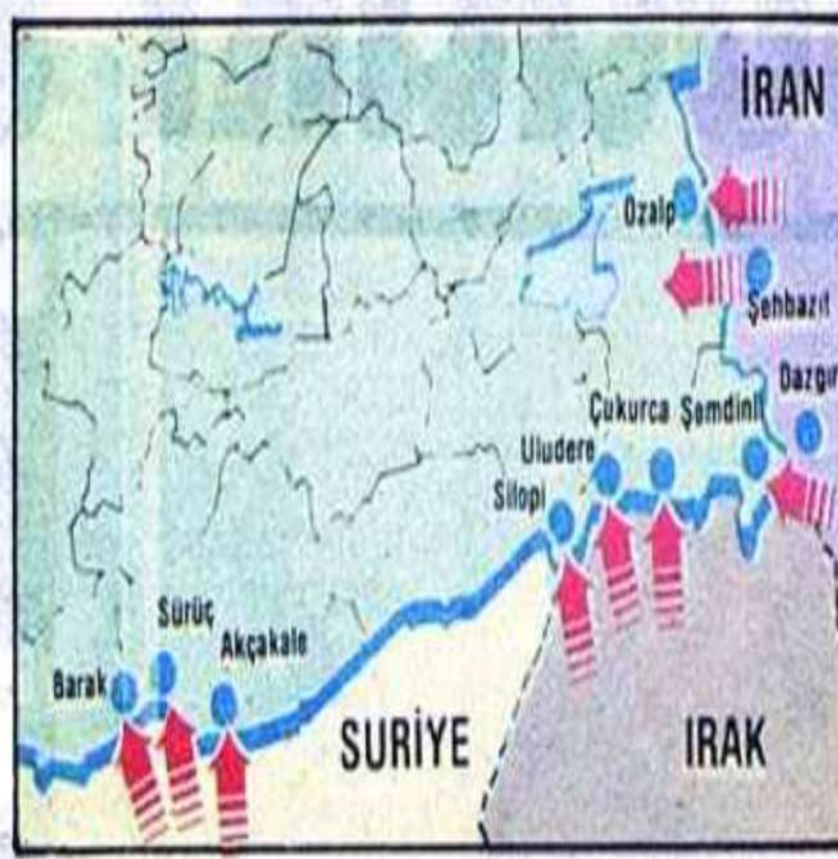
Nusaybin'deki saldırıdan sonra

Suriye'ye giderek bu ülkeyle bir güvenlik protokolü imzalamış ve bu protokol doğrultusunda taraflar kendi topraklarından diğer tarafa terörist faaliyetlere izin vermeyeceklerini taahhüt etmişlerdir.

Türkiye'nin baskıları Kuzey Irak'taki dengeleri de değiştirmiş, **KDP Nisan 1987'de 1983 tarihinde PKK ile imzaladığı protokolü feshederken, PKK'yı terörist ilan edip** Türkiye ile işbirliği yapacağını açıklamıştır. Bunun üzerine **PKK diğer bir Kürt örgüt olan KYP ile yakınlaşmış ve iki örgüt arasında 1988'de ittifak antlaşması** imzalanmıştır.

Suriye ile Temmuz 1987'de yapılan antlaşmanın diğer konusu **Fırat'ın sularının iki ülke arasında paylaşılması** olmuştur. Daha önceki yıllarda taraflar arasında belli sorunlara neden olsa da, Türkiye'nin **1983'te sulama amacıyla inşa** edilecek barajlardan oluşan Güneydoğu Anadolu Projesi'ni (**GAP**) açıklamasıyla birlikte Fırat ve Dicle nehirlerinin sularının paylaşımı konusu Türkiye, Suriye ve Irak arasında gerginlik konusu olmaya başlamıştır.

Bu tarihten itibaren PKK meselesi ile su sorunları bu üç ülke arasında birbirlerine karşı pazarlık unsuru olarak kullanılmaya başlanmış ve bunun açığa çıktığı olay ise **1987'de imzalanan antlaşmalar** olmuştur. Bu antlaşmalara göre, Suriye yıllık ortalama 500 metre küp su karşılığında **PKK'nın faaliyetlerine Suriye sınırları içinde izin vermemeyi taahhüt** etmiştir. Türkiye de Ekim 1989'da Suriye'nin imzalanan protokole uymadığı ve PKK üyelerinin faaliyetlerine göz yumduğu gerekçesiyle Şam yönetimini Fırat'ın suyunu kesmekle tehdit etmiştir. Benzer tehdit daha sonra da tekrarlanmış, örneğin 1992 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, Şam yönetimini Türkiye'nin terör sorununu kendi başına çözebileceğini; ama Suriye'nin su sorununu tek başına çözmeceğini söyleyerek uyarmıştır (Tür, 1999: 118).

Eylem yolları Bölücü çete mensuplarının Suriye, Irak ve İran'dan yurdumuza kaçak olarak sızdığı yerler belirlendi

Barzani anlaşmayı feshetti

PKK'ya darbe

● **İlerici Kürdistan Demokrat Partisi lideri Mesut Barzani, bir bildiri yayınlarak, PKK'nın eylemlerini teröristlik olarak niteledi ve örgüte 1983 yılında yapılan anlaşmayı feshettiğini açıkladı**

HABERİ 13. SAYFADA

Temmuz 1987: Suriye ile güvenlik protokolü imzalandı ve taraflar kendi topraklarında teröristlere izin vermeyeceklerini karara bağladı

175 TL. (KDV dahil) 18 Temmuz 1987 Cumartesi

Başbakan Özal, Suriye'den anlaşmayla döndü

Şam'la güvenlik ve su protokolü

Başbakan Özal, Şam'da Suriye Başbakanı ile ortaklaşa düzenledikleri basın toplantısında, "Çok iyi bir diyalog kuruldu. Ciddi bir yakınlaşmanın başındayız" dedi. Hafız Esad'ın isteği üzerine Suriye son dakikada tutum değiştirdi ve PKK'ya Suriye topraklarını kapatmak anlamına gelen bir güvenlik protokolünün altına imzasını attı.

CENGİZ ÇANDAR

SAM — Türkiye-Suriye ilişkilerinde yeni bir safha açıldı. Bugüne kadar beklenmedik sürpriz bir gelişme gerçekleşti ve Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad'ın medyası üzerine iki

imza verdi. Başbakan Özal ise Apo ile ilgili bir soruya, "Kimisinin Türkiye aleyhine faaliyet göstermeyeceği" bizzat bildirdi" dedi.

Türkiye'nin istediği güvenlik protokolünden başka Suriye'nin istediği Fırat sularına ilişkin bir protokol

Ekim 1989: Türkiye, Suriye'nin PKK konusunda bir adım atmaması üzerine, barajlardan Fırat'ın suyunu serbest bırakmayacağını açıkladı

Türkiye, Suriye'nin imzaladığı güvenlik protokolüne yeterince uymadığı kanısında

Şam'a su için 4 koşul

- 1 Abdullah Öcalan (Apo) dahil PKK liderlerinin Suriye topraklarında barındırılmalarına izin verilmemesi.**
- 2 Suriye'nin fiilen kendi kontrolü altında bulunan Bekaa vadisinde üstlenen PKK üzerinde etkinliğini kullanması.**
- 3 PKK ve diğer terörist unsurlara Suriye topraklarından Türkiye'ye geçiş olanağı sağlanmaması.**
- 4 Türkiye'ye yönelik faaliyetler konusunda Suriye ve Türkiye istihbarat birimleri arasında bilgi alışverişinde bulunulması.**

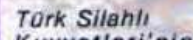
Suriye Dışişleri Bakanı Şara: "Su ayrı, güvenlik ayrı" Suriye Dışişleri Bakanı Faruk Al Şara, "Güvenlik sorunu ile su sorunu arasında bir bağlantı görmüyorum. Türk hükümetinin sular konusundaki imzasına sadık kalmasını bekliyoruz" dedi. 16. Sayfada

SEMHİDİZ ANKARA — Türkiye'nin Suriye'den istediği somut adımlar arasında, bu ülkenin topraklarını Türkiye'ye karşı faaliyetlerde geçiş olarak kullanmaması son verildi. Suriye Bakanları'nın teröristlikli Lübnan'ı Bekaa Vadisi'nde PKK kamplarına karşı aktif saldırılarını önlemesi ve Şam'la yapılan "güvenlik gerekçe" olarak değerlendirildi. Konuyla ilgili olarak Cumhurbaşkanı'nın suların yasaların hükümlerine göre kısımlar, Başbakan Özal'ın Temmuz 1987'de Şam'a yaptığı ziyaret sonrasında imzalandı. (Ankara 16. 16. 16)

● Haydar Saltık, Şam'ın aşırı silahlanmasına aylar önce dikkat çekmiş

● Emekli Org. Saltık, Kara Kuvvetleri Komutanı iken, NATO dergisindeki yazıda, terörde kullanılan silahların Batı kökenli olduğunu açıklıyordu

9 Aralık 1985

6 Kasım 1986

Barzani de PKK'yi dışladı

- Saddam'a yakınlığı ile tanınan Talabani, istekleri kabul edilemyince, İran'da bulunan Barzani'ye 50 kişilik bir iyi niyet heyeti göndererek, birleşme çağrısında bulundu

HABERİ 7. SAYFADA

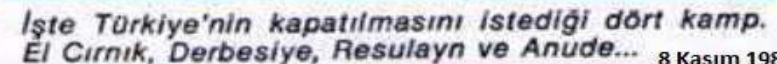
15 OCAK 1986

Talabani Birleşme komisyonunda önemli bir adım atarak Barzani'ye 50 kişilik bir iyi niyet heyeti gönderdi.

4 PKK kampını kapatın

- HABERİ 7. SAYFADA**

8 Kasım 1986

İran ve Diğer Ortadoğu Ülkeleri ile İlişkiler

Türkiye'nin İran ile ilişkilerini büyük ölçüde şekillendiren gelişmeler, 1980'de başlayan ve sekiz yıl süren Irak-İran savaşı ile PKK'nın Türkiye'deki faaliyetleri olmuştur. PKK eylemleri Türkiye'nin Tahran yönetimiyle güvenlik temelindeki ilişkilerini şekillendirirken, **Irak-İran Savaşı** da iki ülke ilişkilerinin ekonomik boyutunu etkilemiştir.

İran'ın 1979 İslam Devrimini diğer Ortadoğu ülkelerine ihraç etme politikası Türkiye bağlamında sınırlı kalmış, Türkiye'nin izlediği **ekonomi temelli pragmatik siyaset de iki ülke ilişkilerinde devrimin etkisini düşük düzeyde** tutmuştur.

İran'da 1979 Devrimiyle uygulanmaya başlanan İslam rejiminin Türkiye için bu dönemde bir problem olmadığı 1980 Darbesinin ardından kurulan askerî hükümetin programında açık bir şekilde görülebilir.

Program 'köklü tarihsel ve geleneksel bağların' olduğu İslam ülkeleriyle yakın bir ilişki geliştirilmesini öngörürken, İran ile ilişkilerin bu özelliklere ilaveten 'komşuluk ve coğrafi yakınlık' temelinde yürütüleceğini belirtmiştir. Dolayısıyla darbe sonrası yönetim için İran'daki rejim değişikliği iki ülke arasındaki ilişkilerde olumsuz bir rol oynamamış ve Ankara İran'la ilişkilerini pragmatik temelde sürdürmüştür. Yine ABD'nin devrim sonrasında Tahran yönetimine bakışı ve bu doğrultuda İran'a karşı uyguladığı ambargolar da Ankara'nın pragmatik politikası nedeniyle iki ülke ilişkileri üzerinde olumsuz bir etkiye bulunmamıştır.

3 EKİM 1983

İran-Irak savaşı insan kaçakçılığı için kazançlı bir ticaret kolu oldu

İran'dan kaçmanın bedeli 1-5 milyon lira

● Altı ayda 5 bin İranlı Van yolunu kullanarak Türkiye'ye sığındı

Son İran-Irak savaşı, Avrupa'dan İran ve Irak'a gönderilen transit malların taşınmasında, Türkiye'nin ne kadar önemli bir bölgede olduğunu bir kez daha gösterdi. Basra Körfezi'nin kapalı oluşu, Irak ile Suriye'nin arasının gergin olması nedeni ile Karadeniz ve Akdeniz limanlarımız transit mallarla doldu. Haritada Karadeniz ve Akdeniz limanlarımızdan İran ve Irak'a yapılan transit yol görülüyor.

YIL	İran'a ihracatımız (milyon dolar)	Toplam ihrac içindeki payı (%)	İran'dan ithalatımız (milyon dolar)	Toplam ithalat içindeki payı (%)
1980	85	3	802	10
1981	234	5	515	6
1982	791	14	747	9
1983	1.087	19	1.222	13
1984	751	11	1.565	15
1985	1.078	14	1.264	11
1986	564	8	221	2

Türkiye, İran ve Pakistan pazar günü anlaşma imzalıyor Ortadoğu'da yeni bir pakt

ANKARA, ÖZEL

TÜRKİYE, İran ve Pakistan'ın "Ekonomik İşbirliği Örgütü" adı altında yeni bir örgüt kuracakları ve pazar günü Tahran'da bu amaçla yapılacak toplantı için Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Necdet Tezel'in İran'a gideceği açıklandı.

"CENTO" gibi askeri bir örgütün dışında bu üç ülkenin kurduğu "Bölgesel Kalkınma İşbirliği (RCD)" örgütünün de dağılması üzerine taraflar arasında bir süredir yürütülen diplomatik görüşmeler sonuçlandı.

İngilizce kelimelerin baş harflerinin kısaltılmasıyla oluşan "ECO" örgütünün kuruluşu pazar günü Tahran'da anlaşmaya bağlanacak.

İran'ın, Suriye'yi de "ECO"

17 Eylül 1980'de başlayan ve sekiz yıl süren **Irak-İran Savaşı** sırasında Ankara '**aktif tarafsızlık**' politikası izlemiş ve önceliğini bu ülkeler ile yapılan ticarete vermiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin İran'a yönelik ihracatı 1978'de 44 milyon dolar iken, bu rakam 1983'te 1 milyar doların üzerine çıkmış ve böylelikle İran'ın toplam ihracattaki payı yüzde 19 ile iki ülke tarihindeki en yüksek orana yükselmiştir.

Ekonomik ilişkilerin bu şekilde hızla artması iki ülkeyi söz konusu ilişkiyi kurumsal bir düzleme taşımaya yöneltmiş ve bu doğrultuda daha önce **İran, Türkiye ve Pakistan arasında yürürlükte olan Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği Örgütü**, 29 Ocak 1985'te yapılan bir antlaşmayla **Ekonomik İşbirliği Örgütüne dönüştürülmüştür**. Antlaşma taraf ülkeler arasında on yıl içinde gümrük birliğine geçmeyi ve bu doğrultuda bir Serbest Ticaret Bölgesi kurulmasını öngörmektedir. Fakat 1985'te iki ülke arasında zirveye çıkan ekonomik ilişkiler hızla gerilemeye başlarken, İran ve Irak arasındaki savaşın sona ermesiyle birlikte Türkiye'nin İran'a yönelik ithalatı savaş öncesi seviyeye kadar gerilemiştir. Örneğin 1985 yılında Türkiye'nin İran'la ticareti toplam dış ticaret hacminin yaklaşık yüzde 15'i iken, bu rakam 1987'den sonra yüzde 5'in altına düşmüştür.

1988'de İran-Irak Savaşının sona ermesiyle birlikte iki ülke arasındaki ilişkilerde ekonomik önceliğin yerini ideoloji almaya başlamış, artan İslami hareketler Türkiye'de Kemalist bürokrasiyi rahatsız etmeye başladıkça İran hızla ötekileştirilmiş ve zamanla **Kemalist bürokrasinin gözünde ülkedeki İslamcılarının dışarıdaki esin kaynağı ve destekçisi olarak tanımlanmaya başlamıştır**.

İran ile yakın ilişkilerin yanı sıra Ankara, bu dönemde diğer Ortadoğu ülkelerine ve bu ülkelerin bir araya geldiği uluslararası örgütlere karşı da aktif bir dış politika izlemiş-

Türkiye'nin İhracat ve İthalatı (1979-84)

	İhracat %		
	1979	1983	1984
İslam Ülkeleri	18.1	45.1	40.6
AET	48.5	34.1	38.3
COMECON	13.3	4.0	4.0
ABD	4.6	4.0	5.2
Japonya	1.0	0.6	0.5

	İthalat %		
	1979	1983	1984
İslam Ülkeleri	22.2	40.0	35.0
AET	36.1	27.9	27.6
COMECON	12.2	8.4	8.8
ABD	7.5	7.5	10.0
Japonya	4.5	3.8	3.8

Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, cilt I, 6. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002, s. ...

1985: TR'nin İran'la ekonomi bağlamında iyi ilişkiler kurduğu bir dönemde ABD'de Türkiye'de İran üzerinden irtica tehdidi raporu hazırlandı

Şubat 1984: Cumhurbaşkanı Kenan Evren Suudi Arabistan'a kapsamlı bir ziyaret yaptı. Çok sayıda ekonomik işbirliği antlaşması yapıldı.

Yunan TORA dergisine göre CIA "Türkiye'de İrtica" raporu hazırladı: Türkiye'de Humeyni etkisi

Yunanistan'da yayınlanan haftalık TORA dergisi, CIA'nın raporunda "Türkiye'nin İran'a benzerinden korkuluyor" denildiğini öne sürdü.

CIA'nın raporunun bir yerinde de şöyle deniliyor: "Cumhurbaşkanı, halkın korunması için istisna ediliyor. Başbakan ve hükümetin İslamiyetle duyulan aşırı bağlanmaları, her geçen gün hızlanıyor. 1985'in Şubat ayında Başbakan Turgut Özal, İran'a yönelik konuşulmuş antlaşma." TORA dergisi, Bülent Ecevit'in irtica tehdidiyle doğrudan ilgili sözlerine de yer verdi. Türkiye'nin son zamanlarda dış politikasında aktif bir rol oynamasına yaklaşıldığını öne sürdü.

Haftalık TORA dergisi, CIA'nın raporundan yola çıkarak, şu yorumu da verdi: "Son yıllarda Türkiye'de yaşanan İslamiyet karşıtı baskı ve İslamiyete dönüşü görmek mümkün".

HABER 9. SAYFADA

Abdes alacak şadırvanı ve tuvaleti de var

Apartmanda cami

60 yaşındaki kadını, İslam'ın, devlet, apartmanların kirli katını, cami yapıldı, apartmanın da bir minare çıkardı.

Apartmanlar camiyeye dönüştürüldü, bu girişim, diğer İslamcılara örnek olmalı" dedi.

BUGÜN

Her yıl 1 milyar dolarlık gıda maddesi satılabilecek

GEZİ NELER GETİRDİ?

- 250 milyon dolar geçekondü kredisi verilmesi ilkesel açıdan benimsendi
- 450 milyon dolarlık program kredisinin mart ayında kesinleşmesi kararlaştırıldı
- Suudi Arabistan'ın yiyecek ithalatının 1 milyar dolarlık bölümünün Türkiye'den sağlanması olanağı belirdi
- Suudi Arabistanlı işadamların, Türkiye'deki şirketlerin hisse senetlerini satın alabileceği belirtildi

Suudi Arabistan kapıları açtı

Türkiye ile Suudi Arabistan'ın işadamlarının kuracakları şirket kanalıyla Türkiye'nin ürettiği sanayi malları dahil her türlü üretimi bu kanalla ihrac edilecek

Biz orkide ve anturium ithaline hazırlanırken...

AET, şimdi de Türk elmalarına darbe indirdi

Her yıl 1 milyar dolarlık gıda maddesi satılabilecek

Suudi Arabistan kapıları açtı

Türkiye ile Suudi Arabistan'ın işadamlarının kuracakları şirket kanalıyla Türkiye'nin ürettiği sanayi malları dahil her türlü üretimi bu kanalla ihrac edilecek

Bu tarihten itibaren başta İran ve Körfez ülkeleri olmak üzere, diğer bölge ülkeleri ve Ortadoğu ülkelerinin bir araya geldiği uluslararası örgütler ile yakınlaşma politikası Türkiye'nin ihracatını artırmış ve petrol için gerekli olan döviz bulmasına imkân sağlamıştır. Bu durumun en önemli

[illegible]

ÖZER VELCE
1981 yılında Tarihî'deki 3. İslâm Zirvesi'nden sonra yazıyı yorumladı: "Arap milletçiliğine yerini 'ümmeîçiliğe' bıraktığı söylenmişti. 1984 yılında Kazablanka'da yapılan 4. Zirve'de ise bu yorum hüküm haline geldi. İslâm Zirvesi'nde Arap ülkelerinin ağırlıklarını kırmak için...

İslâm Zirvesi'nde Arap ülkelerinin ağırlıklarını kırmak için...

Prensi Özal karşıladı Başbakan Tur
gut Özal Suud
Arabistan Başbakan Yardımcısı ve Ulusal Muhafız Komutanı Veli
aht Prens Abdullah Bin Abdülaziz'i Esenboğa Havaalanı'nda kar
şıladı. Cumhurbaşkanı Kenan Evren tarafından bugün kabul edile
cek olan Prens Abdülaziz; daha sonra Ankara'da Zırhlı Birlikler Ko
mutanlığı'na giderek kendisi için hazırlanan törene katılacak. Ya
rın Eskişehir ve İzmit'e gidecek olan Prens buradaki incelemelerin
den sonra İstanbul'a geçecek. (Fotoğraf: RIZA EZER)